

VÝROČÍ

V dnešním úvodníku si dovoluji být trochu osobnější. Je to již přes dva roky, kdy jsem chtěl psát článek o první státní půjčce Československého státu, která byla nazvána půjčkou národní svobody a jejíž autorem byl Alfons Mucha. Přestože jsem byl připraven článek napsat neměl jsem některé informace, ale především obrazovou přílohu. Jak jistě víte nemáme v Muzeu originál této půjčky. Obrátil jsem se proto se žádostí na potomky autora, zda nemají něco k dispozici. Jak jste však mohli zaznamenat, tak doposud žádný takový článek před dvěma roky, ani loni nevyšel. Přes počáteční reakci mě totiž nebyli z tohoto zdroje dodnes schopni odpovědět a tak ani letos článek na toto téma neuvidíte.

Napsání každé věstníku je spojeno s řadou starostí. Jednou máme dostatek obrazového materiálu, jindy je tomu právě naopak. Proto se obracím i na Vás, naše čtenáře, aby jste nám napsali své podněty co Vám ve věstníku chybí nebo o čem by jste se rádi dozvěděli.

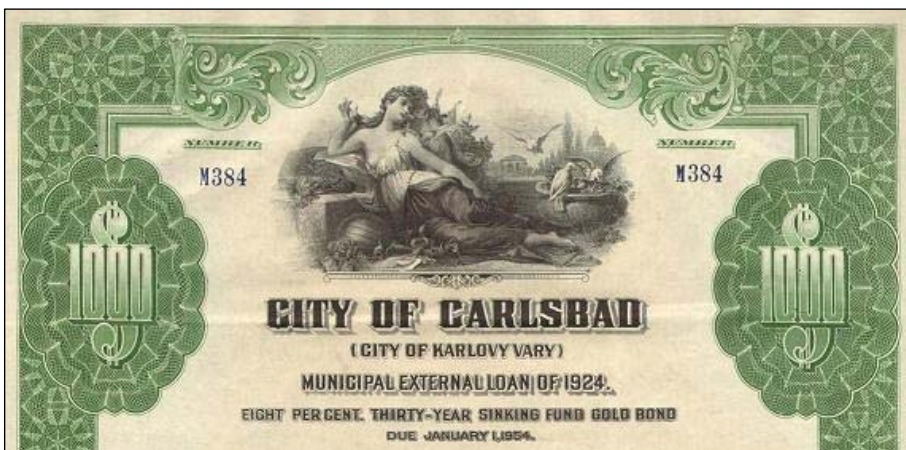
Pak je jen otázkou času a shromáždění všech informací, aby mohl vzniknout nový článek. Snad budou jiné zdroje informací a obrázků ochotnější, aby naši snaze vyšli vstříc. V té souvislosti však musím naopak vyzdvihnout velkou pomoc při přípravě materiálů ve všech archívech a muzeích. Všem pracovníkům od západu Čech až po jižní Moravu chci poděkovat za jejich trpělivost a spolupráci, zejména pokud jde o nezpracované fondy, kterých je stále dost a dost.

Přestože tento věstník nebude o půjčce národní svobody, o jedné, která přesto byla první to přece jen bude. V výročí vzniku republiky je to ideální téma.

V říjnu nevzniklo jen Československo, ale říjen je vůbec bohatý na vznik státních útvarů. Když se 12. října 1492 vydal Kryštof Kolumbus na Bahamských ostrovech, objevil nejen Ameriku, ale tím dnem vznikla i první zdejší kolonie a později celá řada států. Car Alexandr II. prodal 18. října 1867 USA území Aljašky, která se stala v roce 1959 49. státem unie. Nezapomeňme ani na Evropu, kde 7. října 1949 vznikla NDR, jenž zanikla skoro přesně po 41 letech, 3. října 1990. V Pekingu vyhlásil Mao Ce-tung 1. října 1949 Čínskou lidovou republiku.

AP0030 - Pokladniční poukázka USA na 4,2 mil. \$ z roku 1868 kterou byla zaplacena Aljaška

A0691 - Dluhopis města Karlovy Vary, emise z roku 1924, série M na 1.000\$, výřez s rytinou

MEDIÁLNÍ PŘEHÁŇKA

Nestává se příliš často, aby se okolo historických cenných papírů točilo dění a pokud tomu tak je, tak jde spíše o rekvizitu jako ve filmu Dannyho parťáci 2. Pravdou je, že mimo odbornou a sběratelskou veřejnost k tomu nebývá ani důvod.

Přesto proběhla v polovině t.m. veškerým naším tiskem zpráva o emisi dluhopisů města Karlovy Vary vydaných v roce 1924. Muzeum cenných papírů poskytlo nejen reprodukce, ale vydalo i krátkou zprávu, kde se stručně objasnil důvod půjčky i její osudy, tak aby tisk a veřejnost měly informace, které v prvních okamžicích chyběly nejen v uvedených článcích, ale prakticky na všech relevantních místech. Za poskytnutí informací se nám také dostalo uznání a poděkování z řady míst.

MCP tak vlastně poprvé mělo možnost zúčtovat své sbírkové fondy a i léta shromažďované informace a prakticky tak vlastně ukázat, že naše dlouholetá práce má význam nejen pro odborníky, ale je využitelná i laickou veřejností.

Jistěže jsme nebyli jediní kdo ty informace měl k dispozici, ale jak se ukázalo pro první tzv. mediální přeháňku, která se prožene jsou kvalitní informace klíčové. Následovat, ale musí pečlivá a podrobná rešerše všech dostupných archivních informací, aby bylo možné dál postupovat. Ústředním státním orgánům necháme aktuální právní a finanční kauzu a my se pokusíme pokročit v tématu historickém. My tak budeme mít pro některý z budoucích věstníků krásné téma, kde s odstupem času bude jistě zajímavé hodnotit vznesený nárok, i když už nyní nelze pominout, že megalomansky přehnaný. Přesto bude navždy zapsán jako jeden z těch, které jsou pro každý text kořením s pikantním kouzlem pro každého čtenáře.

STÁTNÍ PŮJČKA aneb NĚCO ZA NĚCO

„Odpovídajíc na notu pana presidenta Wilsona z 18. t.m., zaslano vládě rakousko-uherské, a ve smyslu rozhodnutí pána presidenta, pojednati odděleně s Rakousko-Uherskem o otázce přiměří a míru, klade si rakousko-uherská vláda za čest prohlásiti, že stejně jako s dřívějšími projevy pana presidenta, souhlasí také s jeho názorem, obsaženým v poslední notě o právech národů rakousko-uherských, zejména o právech Čechoslováků a Jihoslovanů. To napsal ministr zahraničí Rakouska-Uherska hrabě Gyula Andrassy ml. jako svoji odpověď na 14 bodů prezidenta Woodrowa Wilsona, které byly podmínkou k uzavření mírové dohody. Tato tzv. Andrassyho nota, která přišla do redakce Národní politiky v Praze odstartovala spontánní akci lidí a tak začala zcela nová kapitola našich dějin. Uprostřed střední Evropy vznikl nový stát, který přijal název Československo.

Hrabě Gyula Andrassy (1860-1929)

Asi málokdo z nás si dovede představit co to znamená, když v podstatě z ničeho nic vznikne nová země. Tedy myslím to v tom praktickém slova smyslu. Každé území má z povahy moci své orgány, které vykonávají dohled a řídí určitý územní celek, aby svému panovníkovi nebo představiteli zajistily na daném prostoru klid, pořádek, vymahatelnost práva atd. Země Koruny České a Horní Uhry měly pochoptitelně takové orgány a odtřením od rozpadajícího se Rakouska-Uherska zde nezavládl ze dne na den nezvladatelný chaos, nicméně veškerá centrální moc byla doposud soustředěna ve Vídni a tak musel nový stát pochopitelně řešit především organizaci a založení ústředních státních orgánů, které budou vrcholem pyramidy a nikoli jen dílčím stupněm podléhající nadřazenému správnímu celku.

Jak víme, byl tedy zachován stávající pořádek a souběžně začala vznikat nová státní moc. Musela být založena vlastní ministerstva, vláda, funkci parlamentu vlastně nahrazoval Národní výbor československý. Ten byl orgánem moci politické, doposud však ve státě, který neměl určenou státní formu. Vždyť první zákon státu sám definoval, že státní formu československého státu určí teprve Národní shromáždění. Na počátku nebylo totiž jasné, zda nový stát bude královstvím či republikou. Teprve prozatímní ústava přijatá 13. listopadu 1918 zavedla republikánskou formu státu. Aby byl zachován pořádek, byly zachovány stávající zákony i samosprávné úřady.

Každý stát však musí řešit zejména finance a organizování nového státu stojí nemalé peníze. Navíc právě končila světová válka. Nejprve musel být stanoven den, kterým bude zahájen hospodářský plán nového státu. Bylo stanoveno datum 31. října 1918 a tak naše ekonomická samostatnost začala od 1. listopadu. Státní hospodářství pro Čechy, Moravu a Slezsko bylo spravováno do konce roku podle ustanovení zatímního rozpočtu Rakousko-Uherského ze dne 30. července 1918 vydaného v říšském zákoníku a pro Slovensko se použilo přiměřeně Uherského státního rozpočtu. Nově vzniklé potřeby státu byly prozatím řešeny případ od případu v dohodě s ministerstvem financí. Podle závěrečného účtu za listopad a prosinec 1918 činily státní výdaje 596 milionů korun a příjmy 338 milionů. Největší vydání bylo 311 milionů na válečná opatření a 119,8 milionů korun výdajů ministerstva národní obrany, resp. ministerstva války (označované také jako ministerstvo vojenství).

Rozpočet na rok 1919 byl již sestaven v souladu s kalendářním rokem, i když jeho sestavení trvalo déle a byl sestavován pololetně jako zatímní, z důvodu vazeb na původní rozpočet rakouský a uherský. První opravdu československý rozpočet byl jako finanční zákon č. 433/1919 Sb. zveřejněn 27. června 1919. Sestaven však byl pouze pro území, které byly pod správou republiky a řada položek byla jen obecnými, protože rozčlenění se dělo stále dle momentální potřeby. Nezapomínejme, že na Slovensku byla maďarská vojska republiky rad, řada území byla sporná a obsazena vojskem, např. Těšínsko a území Podkarpatské Rusi bylo připojeno definitivně až po mírové konferenci. Stav státní financí byl v žalostném stavu, ale byla snaha o nápravu včetně vytvoření nového přehledného systému. Nejprve však bylo třeba co nejvíce snížit, resp. zcela zastavit výdaje související s válkou. Návrat našich legionářů byl přece jen zdlouhavý a nákladný, přestože s repatriací probíhaly i nákupy surovin a zboží.

rok	výdaje	příjmy	plánovaný schodek	dosažený výsledek *)
1919	8,615.345.792 Kč	3,709.754.500 Kč	- 4,905.591.292 Kč	- 2,713.005.246 Kč
1920	15,278.427.032 Kč	10,426.500.794 Kč	- 4,851.926.238 Kč	- 3,004.391.969 Kč
1921	18,026.460.144 Kč	17,298.916.630 Kč	- 727.543.514 Kč	+ 1,533.717.945 Kč
1922	19,812.960.479 Kč	18,884.209.544 Kč	- 928.760.935 Kč	- 930.863.284 Kč
1923	19,377.880.639 Kč	18,812.390.860 Kč	- 565.489.779 Kč	- 876.437.619 Kč
1924	16,993.976.905 Kč	16,391.293.591 Kč	- 602.683.314 Kč	

*) výdaje, příjmy i schodek z návrhu rozpočtu. Dosažený výsledek ze závěrečného účtu je jen ilustrační mezi plánem a skutečností.

První dva státní rozpočty také nebyly rozděleny na investice a státní výdaje. Od roku 1921-1923 byly již ve výdajích zaneseny investiční vydání v objemu kolem 3 miliard ročně. Stát si však musel především zajistit pravidelné a trvalé příjmy. Dlouhodobě byla největším příjmem tabáková režie a spotřební daně. Vedle částky je uvedeno procento z celkového objemu příjmů rozpočtu v daném roce, který konkrétní výnos představoval:

rok	tabákový monopol	cla, kolky a poplatky	spotřební daně
1919	467.427.700 Kč 12,60%	215.950.346 Kč 5,82%	361.367.700 Kč 9,74%
1920	779.230.500 Kč 7,47%	800.000.000 Kč 7,67%	655.633.000 Kč 6,29%
1921	1.943.999.500 Kč 11,23%	1.052.000.000 Kč 6,08%	2.971.379.510 Kč 17,17%
1922	1.705.482.500 Kč 9,03%	2.206.000.000 Kč 11,68%	2.535.397.000 Kč 13,43%
1923	1.761.989.100 Kč 9,37%	1.807.000.000 Kč 9,61%	2.126.542.100 Kč 11,30%
1924	1.632.416.300 Kč 9,96%	1.254.830.000 Kč 7,65%	

Každý stát musí řešit úhradu státního schodku a nová Československá republika nebyla výjimkou. Kromě úhrady státních dluhů vzniklých z činnosti a organizování státu včetně investic na nezbytné nové budovy ústředních státních orgánů byly do vlnu novému státu uděleny dluhy vzniklé činností našich vojsk v zahraničí, tedy legií a z činnosti prozatímní vlády československé vedené Masarykem a Benešem, kdy šlo např. o úvěry na nákup pšenice a další nezbytné půjčky v zahraničí pořízené do roku 1919. Kromě toho byl rozpočet zatížen o úhradu dluhů vzniklých na základě mírových smluv, které nám určily převzít část dluhů bývalého Rakouska-Uherska. Šlo jak o dluhy předepsané mezinárodními mírovými smlouvami tak o ty, které jsme se zavázali platit dobrovolně v rámci politických jednání upevňující naši pozici.

První státní půjčka, označovaná jako tzv. půjčka Národní Svobody byla vydána 11. listopadu 1918 v celkovém objemu 1.048.431.100 Kč. Snad se k této půjčce, kterou navrhl Alfons Mucha, někdy dostaneme v samostatném článku. Druhou státní půjčkou pak byly 4% státní pokladniční poukázky vydané podle finančního zákona v roce 1919. Zákonem ze dne 6. února 1920 následovala 4½% státní prémiová půjčka. Celkem bylo vydáno v šesti nominálních hodnotách dluhopisů za 540.866.400 Kč. Ve stejném roce vznikla ještě tzv. IV. státní půjčka, která byla vydána za účelem konverze válečných půjček a krytí schodku rozpočtu. Do roku 1922 byly vydávány ještě státní pokladniční bony a státní pokladniční poukázky např. na úhradu nákladů spojených s vpádem Maďarů na Slovensko a pochopitelně ke krytí všech státních výdajů z titulu rozpočtu, všechny obvykle s úrokem 6%.

V roce 1921 byla vydána půjčka na podporu stavebního ruchu a investiční půjčka dopravní, vybraná pro potřeby úhrady investic ministerstva pošta a telegrafů a ministerstva železnic na rozšíření železničních tratí. Další investiční půjčka směřovala na elektrifikaci, vodní dopravu a podobné akce. Poslední půjčka schválenou v roce 1921 avšak realizovanou až o rok později byla tzv. moučná půjčka na úhradu schodu z moučného hospodářství. Ta byla vydána v objemu 4,4 miliard Kč, z čehož asi polovina byla spojena se stažením dřívějších rakouských a uherských rent. I v pozdějších letech byly u řady emisí dřívější dluhopisy v určitém poměru vyměňovány za nové dluhopisy státní, čímž se snižoval starší dluh a případně se na lepší procento unifikoval dluh stávající. To byly tedy vydané dluhopisy tzv. vnitřního státního dluhu.

Kromě uvedených dluhopisů pak zde byla vydána ještě 1% státní nucená půjčka bankovková, která vlastně vznikla stažením poloviny bankovek při měnové reformě v dubnu 1919. Polovina bankovek byla okolkována, druhá zadržena a na ně vydány tzv. vkladní listy.

Mimo dluhy domácí existovaly i naše zahraniční závazky. Kromě těch vzniklých převzetím závazků po bývalém Rakousku-Uhersku zde byly sjednány ještě státní dluhy zahraniční a to jako úvěry. První úvěr byl ve výši 5.000.000 \$ sjednaný v USA v listopadu 1918 na výzbroj a výživu československých legií na Sibiři. V polovině roku 1919 byl sjednán úvěr v rámci tzv. Hooverovy akce na nákup potravin pro Československo, povolený kongresem USA ve výši 58.000.000 \$. V červnu 1919 následoval další úvěr za vojenský materiál, potraviny z amerických vojenských zásob ve Francii a v Německu, určené opět pro vojsko na Sibiři za 19.236.382 \$. Ve spojených státech amerických byla ještě sjednán úvěr na repatriaci našeho vojska ze Sibiře, poskytnutý v roce 1920 v částce 5.500.000 \$. Mimo to Československý obilní ústav sjednal úvěr na nákup mouky ve výši 2.873.238 \$. Pro naše legie byly sjednány vládní úvěry také v Itálii a Francii.

Po poválečnou obnovu a naše zásobování byly v Anglii v roce 1919 sjednány úvěry na mouku v hodnotě 2.000.000 £ a úvěr na potraviny, mýdlo a mouku za 430.000 £. Z této druhé půjčky byl financována i doprava mouky z USA, ale hlavně zboží z Anglie, např. i látky. Je zajímavé, že přestože se jednalo o úvěr, tak byly vydány obligace. Jednalo se ale vlastně o hromadné listiny, podle smlouvy označované „General Bond“. V případě této druhé půjčky byly vydány 3 ks po 100.000 £, dále po 1 ks hodnoty 12.448 £, 37.116 £ a 70.000 £. Následovalo ještě několik drobnějších částek, vždy po 1ks. O jejich podobě nebylo vlastně doposud nic známo, takže další studium archivních materiálů možná přinese nové informace. Podle sjednaného počtu se mohlo jednat o strojem psané listiny nebo též vytištěné kusy. Šlo však jen o text nikoli graficky tvořené listiny. U veřejných půjček, resp. emisí dluhopisů se tyto následně nahrazovaly jednotlivými kusy např. po 100 £, jak dále uvidíte. U státních půjček byly vydány jen tyto generální úpisy v omezeném počtu a po splacení došlo k jejich likvidaci, není tedy pravděpodobné, že by se doposud dochovaly.

Takové množství úvěrů v zahraničí pochopitelně znepokojovalo jak domácí ekonomy, tak zejména zahraniční věřitele. Musíme mít na paměti, že Československo byl nový stát bez jakékoli historie, navíc v oblasti, kde stále probíhaly boje a revoluce. V Německu a v Maďarsku byly republiky rad. Císař Karel se pokusil několikrát dostat se zpět na trůn, alespoň Uherský a v řadě států panovala inflace, která rostla každým dnem. Kromě toho události v Rusku v roce 1917, kdy Sověti jednostranně odmítly proplácet staré carské dluhopisy vedly k panice, co se stane s penězi investorů, pokud dojde k zániku Československa. To bylo přece jen ohrožováno sousedy z Polska i Maďarska, německá menšina a její snaha o vytvoření vlastního státu Německé Čechy (Deutschböhmen) trvala téměř rok. A to vše byly jsou a budou

Kolek použitý při měně v roce 1919.

Region Deutschböhmen v roce 1919

vždy faktory, které děsí investory snažící se uchránit své peníze. Výjimkou pak nejsou ani politikové, kteří postupují stejně s cílem dosažení případných jistot nebo nejlépe k předčasnému splacení.

Československá vláda však potřebovala i nadále pomoc ze zahraničí, aby se dostala z finančních problémů. Do nového státu pronikali naši spojenci a požívaly zde své investice, které si chtěli ochránit. Úspěšná v tomto byla především Francie, která zde podnikla řadu investic v oblasti dřevařství, těžby nerostných surovin a bankovníctví. Asi nejvýznamnější akvizicí bylo převzetí 50% akcií Škodových závodů v Plzni zbrojařskou skupinou Schneider et Cie (Le Creuzot). Přílišná angažovanost Francie se vůbec nelíbila Angličanům, kteří také chtěli proniknout na nové trhy. Ani Edvardu Benešovi se nelíbila přílišná angažovanost jedné z mocností a rád by ji viděl i od jiných států, především Anglie a USA. Za všech těchto faktorů se zrodila tzv. Anglická půjčka o které je vlastně tento příběh.

Dr. Edvard Beneš s mapou střední Evropy, uveřejněno v New York Tribune 9. dubna 1922

Londýn jako jedno z finančních center světa byl postaven po válce před desítky žádostmi o úvěry a půjčky jak pro nové státy, tak i pro stávající na obnovu země. Žadatelé pochopitelně byly i z komunální a komerční sféry. Se skončením války však obě velmoci, Anglie i USA, přestaly s financováním ze státních rozpočtů, když nebyl důvod dál podporovat jednotlivé země v rámci válečného programu. Vláda USA navíc financovala velké množství dodávek pomoci, ale počínaje březnem 1919 měla zákonem omezenou pravomoc platit zálohy z jiných důvodů a upřímně ani o rozšíření této pravomoci nestála. Podobně i Británie ukončila poskytování státních půjček. Kromě případu Rakouska byl poslední úvěr poskytnut Francii v březnu 1919. Svět financí se tedy začal vracet do svých kolejí a žadatelům nezbyvalo nic jiného než se obrátit na soukromé investory a bankovní domy, které by zajistily vydání konkrétní půjčky v londýnské City. To ovšem naráželo na problémy. Zejména v souvislosti s politickými otázkami, stabilitou měny a vytvořením důvěry, které nově vzniklé státy ještě neměly. V Londýně byla v prvních dvou letech po válce poptávka po kapitálu obrovská, ale pokud byly úvěry pro zahraniční subjekty realizované, tak velmi vzácně a za dost vysokých úrokových podmínek. Kromě toho existovala také formální omezení. V Británii přetrvávalo válečné řízení úvěrů ještě na konci roku 1919 a Bank of England se i poté snažila omezovat poskytování krátkodobých zahraničních úvěrů až do roku 1925. Toto embargo nebylo sice úplně a nemohlo být celkově účinné, ale působilo jako brzda při projednávání řady žádostí. Projevovalo se to zejména ve vztahu k nástupnickým státům Habsburské monarchie a státům východní Evropy, ale pro západní a severní země byly úvěry dostupnější. Dobře je to vidět na emisích obligací pro Evropské země vydané v letech 1919-1920. V Británii bylo sjednáno pro země střední a východní Evropy zanedbatelných 5% emisí, zatímco v USA to bylo 10%. Ovšem to nic nemění na faktu, že pro země západní a severní Evropy to bylo 90%. V roce 1921 Londýn poskytl střední a východní Evropě částku odpovídající hodnotě 12 milionů \$ zatímco pro státy západní a severní Evropy to byla částka 23 milionů \$ a v roce 1922 to byla částka 21 milionů dolarů ve srovnání se 121 milióny dolarů pro země západní a severní Evropy. Geografická rovnováha půjček se začala posouvat až po roce 1923. Je však třeba také uvést, že z hlediska Británie bylo do pojmu střední a východní Evropa započítáno i Německo, kam byly případné půjčky směřovány velmi opatrně.

Kromě Bank of England sehrávalo svou roli při rozhodování o poskytování soukromých půjček i britské ministerstvo financí. Bylo oficiálně zapojeno, když byla zapotřebí vládní záruka pro úvěry podle plánu exportních úvěrů nebo zákona o obchodních úvěrových možnostech. Neoficiálně bylo ministerstvo financí často požádáno o podporu udělení půjčky některému projektu. Obvykle odpovědělo buď že proti takové půjčce nic nenamítá, pokud tato bude moci být získána na volném trhu, nebo že jeho politikou je nezasahovat do záležitostí cizích vlád prostřednictvím běžných komerčních cest. Použití výrazu „nezasahovat“ se vlastně rovnalo odrazení banky od takového úmyslu. Tak tomu bylo, například u jugoslávských návrhů v druhé polovině roku 1921 a na začátku roku 1922. Jugoslávská vláda chtěla v Londýně peníze na projekty zahrnující výstavbu železnice. Po počátečním prohlášení, že by ministerstvo financí nic nenamítalo za předpokladu, že doba půjčky nebude menší než dvacet let, ochladlo a prostě zopakovalo, že jeho politikou je nezasahovat do jednání mezi cizími vládami a potenciálními věřiteli na londýnském trhu.

Jugoslávská vláda tedy z pohledu ministerstva financí nevbuzovala důvěru a projekt, přestože u soukromých bank, se díky vyjádření anglické vlády neuskutečnil.

Jak již bylo uvedeno, Československo získalo v Londýně v červenci 1919 dva úvěry na nákup mouky a dalších surovin. Oba úvěry poskytla ještě britská vláda, která je projednávala od dubna 1919. Od té doby však britská vláda již nechtěla poskytovat komukoli další úvěry a proto bylo naší vládě při dotazu vzneseném v létě 1921 doporučeno, aby se obrátila na londýnské finančníky. Banky však neměly valného zájmu jít do tako-

Budova Bank of England v Londýně, dobová pohlednice asi 1925

vého úvěru. V letech 1919-1921 se nedařilo Československu realizovat vyrovnaný rozpočet a též politická stabilita se investorem nezdála nejlepší. Rizika se zkrátka zdála značná. Po několika odmítavých odpovědích byla doporučeno, aby se naši zástupci obrátili na banku Baring Brothers & Co. Ltd.

Bankovní dům Barings Bank byl založen v roce 1762 Francisem a Johnem Baringem jako jedna z nejstarších investičních bank v Británii. V roce 1891 se firma přeměnila na akciovou společnost, která se zaměřovala na vydání cenných papírů v USA a jižní Americe. S novým stoletím se změnila strategie banky a byl navázán užší vztah s britskou vládou. Vlastně šlo o navázání užších styků s korunním princem, pozdějším králem Jiřím V. a tím i úzký vztah s celou britskou monarchií. Již v roce 1885 byl Edvard Charles Baring povýšen do šlechtického stavu s titulem Lord Revelstoke a tak měl lepší přístup ke královskému dvoru. Jako zajímavost lze jistě uvést, že Diana Specerová, pozdější princezna z Walesu, byla pravnučkou jednoho z Baringů.

Baringům se obchod s Československem zamlouval, ale vyjádřili názor, že před koncem roku 1921 nebude možné nabídku seriózně projednat. Byly jsme tou dobou již považováni za nejstabilnější z nových států, měli jsme přece jen slibnou ekonomiku a efektivní vládu oddanou zásadám zdravého finančnictví. Díky Rašínově měnové odluce jsme měli svou měnu postavenou na dobrém základě s cílem úplné revalvace. Z vyjádření bankéřů se zdálo, že není důvod proč půjčku oddalovat. Přestože vyjádřili pochvalné zmínky o naší stabilitě a dalších kvalitách bylo zřetelně uvedeno i konkrétní datum, že do konce roku nelze nabídku vlastně řešit, přestože jednání začalo v polovině roku. Československá delegace si kladla otázku proč tak dlouhý odklad?

Odpověď kupodivu ležela v Praze a odkryla zdánlivě nečekané souvislosti. Se vznikem republiky se musel stát postarat o dostatečné a trvalé daňové příjmy. Těmi byly zejména daně průmyslových podniků. Po rozpadu monarchie zůstala na našem území podstatná většina průmyslu. Kovodělný a strojírenský průmysl ze 62%, dále jsme měli 65% papírenské výroby, 70% pivovarů, 80% cukrovarů, téměř 90% všech lihovarů a škrobáren a 93,50% sladoven další průmyslové podniky nevyjímaje. Jenže faktická sídla byla často ve Vídni, stejně jako jejich majitelé a u nás byl jen ten či onen konkrétní závod. Proto byl 19. prosince 1919 přijat zákon o podnicích, které mají sídlo mimo území československého státu, tedy tzv. nostrifikační zákon zveřejněný ve sbírce zákonů pod č.12/1920 Sb. Tento zákon byl součástí řady dalších kroků, kterými si stát zajistil kontrolu nad domácím kapitálem a budoucími příjmy. Návrh zákona do národního shromáždění předložil již 10. prosince 1918 poslanec Ing. Otakar Nekvasil. Od zveřejnění zákona tedy měly podniky provozující výrobu nebo dopravu na našem území povinnost přeložit sídlo a hospodářské vedení do ČSR a to vyzve-li je k tomu ministr nebo tak mohou učinit dobrovolně. Mezi takové podniky patřila i Anglo-rakouská banka (Anglo-Oesterreichische Bank) založená v roce 1863 ve Vídni. Tato banka měla na našem území 31 filiálce a zejména řadu zájmů v průmyslových podnicích, což je vzhledem k podílu našeho průmyslu pochopitelné. Poválečná bilance Anglobanky však nutně vyžadovala očistění a významným věřitelem banky se v rámci některých kroků stala především Bank of England, která nyní měla obavy jak se budou dále rozvíjet její obchody v Československu. Mezi řadou podmínek v souvislosti s nostrifikací byly klauzule o domácích členech správních orgánů i vedení a také určitá omezení ve vztahu k vlastnění majetku cizím kapitálem. Řada podniků se při nostrifikaci stala českými nejen formálně, ale i majetkově, když domácí banky převzaly balíky akcií a tak z těchto podniků udělaly podniky opravdu domácí. Dominantní v této oblasti byla zejména Živnostenská banka, která si zajistila kontrolu nad řadou podniků. Vláda však zpočátku nechtěla moc kývnout na to, že by zahraniční banka měla v nově ustavené české bance většinu kapitálu.

Naši vyjednavací v Londýně se tak neoficiálně dozvěděli, že projednání státní půjčky, které vlastně formálně musí projít přes Bank of England i ministerstvo financí, bude jednodušší, pokud bude Anglobance poskytnuta licence pro Československo. Byl to tedy klasický obchod „quid pro quo“ – něco za něco.

V druhé polovině září 1921 byla odvolána úřednická vláda Jana Černého a šest politických stran v čele s Československou stranou národně socialistickou vytvořily tzv. Všennárodní koalici, která 26. září 1921 sestavila novou vládu. Předsedou nové vlády se stal dr. Edvard Beneš, který zůstal současně ministrem zahraničních věcí. Ten se tedy z obou svých pozic ujal zákulisních i veřejných jednání, která vedla k dohodě.

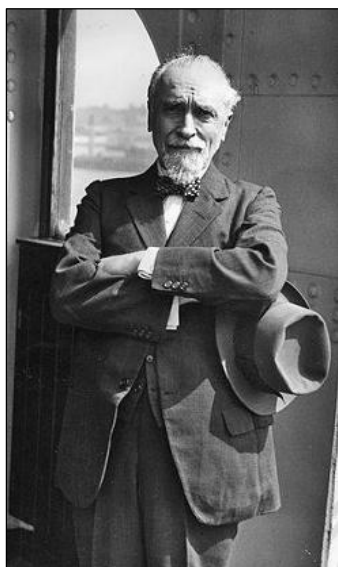
Anglo-rakouská banka vyžadovala nutně reorganizaci jak v řízení tak finančně. Významným věřitelem byla Bank of England, kterou od roku 1920 vedl nově jmenovaný guvernér Montagu Collet Norman. Ten si přál zachovat jednu, třeba i novou banku, pod britskou kontrolou, která by sídlila v Londýně a působila by na území bývalého Rakouska-Uherska. Anglobanka, jako průmyslově zaměřená měla v Československu největší zájmy. Toho si byly dobře vědomy naše úřady a naopak navrhovaly, aby sídlo této jediné ústřední banky bylo v Praze, čímž by se výrazně posílil i kredit Prahy jako finančního centra, to však zase

Bratři Baringové a Charles Wall, olej od Thomase Lawrence

John 2. Lord Revelstoke, kresba rok 1898

Montagu C. Norman (1871-1950)

A1262 – Pokladniční poukázka na 5.000 K vydávaná filiálkou Anglo-Rakouské banky v Praze, nepoužitý blanket vzoru z let 1910-1918

odmítly Angličané. Velkým problémem byly dluhy, které evidovala Anglo-rakouská banka a které vznikly z nepřevzatých poukázek Rakousko-Uherské banky v částce 156 milionů korun ještě před 28. říjnem 1918. Aby dosáhla lepší pozice při jejich vymáhání, převedla svá československá aktiva přímo na Bank of England, aby ta politickým vlivem vymohla uznání tohoto závazku. Angličané použili při jednání taktiku nátlaku ve věci splacení válečného úvěrů 2 milionů liber tzv. moučné půjčky, na jejíž úhradu neměl stát dostatek peněz. Argumentace pokračovala i tím, že dojde k dalšímu blokování začátku jednání o nové velké půjčky v Anglii, pokud nedojde k okamžitému splacení. Důvodem nátlaku pochopitelně bylo jak získání licence pro Anglobanku, tak především uznání částky po Rakousko-Uherské bance. Nakonec se podařilo dohodnout podmínky nostrifikace pro filiálky na našem území. Vznikla tak nová Anglo-Austrian Bank Limited se sídlem v Londýně a Anglo-Československá banka se sídlem v Praze. Angličanům bylo povoleno, aby zde působili někteří angličtí ředitelé, ale především, že Bank of England může vlastnit více než 50% kapitálu. Stát vydal na úvěry, resp. zmíněné poukázky záruku až do výše 156 milionů korun, pokud se nepodaří od dlužníků do tří let platby získat zpět. Přestože Angličané převzali na počátku 100% akciového kapitálu, Československý stát si ve smlouvě vymínil, že získá 20-30% akcií, jejichž cena bude stanovena později s tím, že také získá své zástupce ve správní radě, kteří budou jmenováni naší vládou. Dohoda mezi naší vládou a Bank of England byla podepsána 10. října 1921. Za nás podepsal Dr. Edvard Beneš, za britskou stranu Michael Spencer Smith, ředitel Bank of England a společník banky H. S. Lefevre & Co., který vedl britskou stranu na jednáních o Anglo-rakouské a Anglo-Československé bance. Tato dohoda byla rozhodující při formování postojů Bank of England a britského ministerstva financí vůči Československu a vedla ke kladnému vyjádření pro banku Baring Brothers, aby projednalá žádost o půjčku s tím, že po návratu Smitha do Londýna byla připravena půjčka prostudovat. Baringové tuto dohodu o vzniku české Anglobanky považovali za úspěch československého nacionalismu, že byla vytvořena samostatná banka v Praze.

Výhodou pro náš stát bylo odložení splacení moučné půjčky na pozdější dobu. Ta byla splacena až z výnosů právě projednávané půjčky. Přes zdánlivé ztráty vydáním záruk na pohledávky Anglobanky stát v dané chvíli ušetřil zejména mezitím vzniklým kursovým rozdílem. Na počátku jednání v říjnu 1921 byl kurz jedné libry 400 Kč, kdežto po podpisu smlouvy v dubnu 1922 byl kurz jen 250 Kč. Tím státu vznikla úspora 300.000.000 Kč a i přes případné vyplacení státní záruky by celkově šlo o úsporu poloviny této částky. Britové přitom dostaly svoje libry a nebyly nijak zkráceny.

O zahájení jednání o československé půjčce se také z obecně politických důvodů pochvalně zmiňoval britský vyslanec v Praze Sir George Russell Clerk i obchodní tajemník vyslanectví Robert Bruce Lockhart (byl rovněž pracovníkem britské rozvědky). Ten napsal:

„Beneš je dnes zřejmě tím nejvýznamnějším faktorem pro mír ve střední Evropě. Věřím, že podporou jeho hospodářské politiky a jeho uvolněním z příliš podřízené závislosti na podpoře Francie podnikáme první krok k zajištění lepších hospodářských vztahů mezi různými zeměmi střední Evropy, čímž navracíme její hospodářský život zpět do normálních kolejí. A konečně, posílením našeho vlastního finančního postavení v této zemi si pro nás zabezpečíme nejjistější záruku proti německým pokusům o opětovné vyhodování jejich pojetí Střední Evropy (Mittel-Europa)“.

Michael S. Smith nicméně považoval za nutné varovat Lockharta, aby tlumil přehnaný československý optimismus a sdělil mu: *„Získat peníze v Londýně nebude snadné. Beneš doufá, že získá 5 milionů liber, což je nad možnosti trhu. Bude nutno, aby byli veřejní investoři uspokojeni tím, že platba kuponů bude skutečně nezávislá na budoucím devizovém vývoji“* a dále jej varoval, *„že Češi si musí uvědomit, že i jen zkoumání jakékoli finanční operace zde bude zcela nemožné, dokud*

Bankovka na 1 libru šterlinků s portrétem krále Jiřího V. vydaná v roce 1922

<< britský vyslanec v Praze Sir George Russel Clerk (1874-1951)
< diplomat a britský agent Sir Robert H. Bruce Lockhart (1887-1970)

nebude přesvědčivě jasné, že zde nemají být žádné války ani zvěsti o válce a že česko-slovenská vláda zastává naprostou jednotu a přátelství s představiteli mocností“.

Proč takové obavy a zvěsti o válce?. Šlo pochopitelně o závažný politický aspekt. Po porážce Maďarské republiky rad vyhlásilo národní shromáždění 1. března 1920 Maďarské království a jako říšský místodržitel byl zvolen Miklós Horthy, zdánlivě prohabsburský. Dne 4. června 1920 byla v paláci Velký Trianon v zámku Versailles podepsána tzv. Trianonská smlouva, kterou byly stanoveny nové hranice států. Podle této smlouvy ztratilo Maďarsko 71,5% svých bývalých území, zejména Slovensko. To se pochopitelně Maďarům nelíbilo, přišly o všechny doly na drahé kovy i o solné doly a o 90% veškerých lesů. Podpisem smlouvy se navíc Maďarsko zavázalo platit válečné reparace.

V Maďarsku se velmi rychle začala zhoršovat ekonomická situace a ruku v ruce s tím i situace politická.

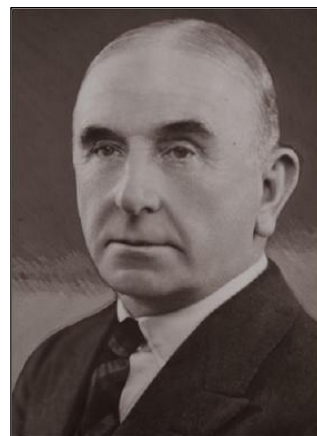
Francouzská diplomacie jako součást mírových smluv připravila i základ trojstranných dohod uzavřených mezi Československem Rumunskem a Jugoslávií, známých jako Malá dohoda. Ty byly postupně uzavírány mezi 14. srpnem 1920 až 7. červnem 1921. Hlavním cílem Malé dohody bylo zabránit obnově Rakouska-Uherska, zabránit anšlusu Rakouska a čelit zejména maďarským snahám o revizi trianonských dohod. Tyto tři státy získaly území Maďarska a s nimi i početné maďarské menšiny. Budapešťská vláda měla výrazný zájem na připojení ztracených území zpět a za tím účelem podporovala různé iredentistické skupiny k nepřátelským akcím. Mezi podstatnými výpady bylo např. i padělání československých bankovek ve velkém. To vše nahrávalo snahám obnovit na území Maďarska habsburskou monarchii. O velikonočních 1921 se pokusil bývalý rakouský císař Karel I. o návrat na trůn. To se mu sice nepodařilo, ale 20. října 1921 se o stejný akt pokusil znovu. Karlův pokus sice během měsíce skončil, ale tyto pokusy vyvolaly paniku ve státech Malé dohody i u spojenců. Maďarská vláda akceptovala požadavky spojenců, že by měl být císař odstraněn. Československá vláda vyhlásila mobilizaci a hrozila použitím vojenskou sílu pro konečné řešení habsburské otázky v Maďarsku. Nezávislost této akce z naší strany spojence poněkud zaskočila a Britům nebyla zcela po chuti. Císař Karel I. byl nejprve na základě jednání krátce internován u Balatonu a poté byl dopraven na portugalský ostrov Madeira. Maďarský parlament 6. listopadu 1921 přijal zákon, kterým definitivně zbavil Habsburky nároku na trůn. Incident však nezlepšil vztahy mezi zeměmi Malé dohody a Maďarskem a i nadále probíhaly různé drobné šarvátky, spíše však diplomatického charakteru. Není se tedy čemu divit, že takové akce s nasazením vojska a použitím síly vyplaší investory a naruší jejich ochotu investovat do státních dluhopisů nových nestabilních zemí. Navíc jak bylo zmíněno Edvard Beneš očekával, že získá až 5 milion liber. Při kurzu libry to znamenalo 1,250.000.000 Kč tedy asi 7% všech příjmů ročního státního rozpočtu.

Banka Baring Brothers & Co., Ltd. ještě před podzimním konfliktem oslovila ke spolupráci na této půjčce bankovní dům N. M. Rothschild & Sons. Rothschildové byli obeznámeni s finanční situací celého Podunají a krom toho zajistili v době vyjednávání o Aglobance následný rychlý souhlas britského ministra financí, kterým byl v té době Sir Robert Stevenson Horne, první vikomt Horne of Slamannan. Rothschildové původně uvažovali o finanční pomoci Jugoslávii, ale počátkem listopadu John Baring, druhý Lord Revelstoke, ředitel Baring Brothers při projednávání této možnosti s Antonym Gustavem de Rothschildem a Robertem S. Hornem prohlásil, zda by nebylo lepší pomoci nejdříve Československu, což by znamenalo lepší obchodní přínos. Horne řekl, že kdyby on byl dotázán, které z těchto dvou zemí by bylo vhodnější pomoci, nikterak by neváhal a vyjádřil by se ve prospěch Československa.

Hlavní jednání o československé půjčce byla zahájena v Londýně v druhé polovině ledna 1922 a Baringové přizvali ještě banku J. Henry Schroder & Co. a současně si ve Spojených státech zajistili spolupráci dlouholeté přidružené společnosti Kidder Peabody & Co. z Bostonu. Ta zase zajistila newyorskou banku National City Bank of New York a investiční společnost Kuhn, Loeb & Co.. Celková částka 5 milionů liber byla nyní považována za možnou zvláště také proto, že určitá část měla být použita na splacení dřívějšího úvěru na nákup pšenice od britské vlády.

Banka Baring Brothers byla, ale nadmíru opatrná i přes všechna dosavadní jednání a předběžné souhlasy britské vlády. Chtěla totiž písemné prohlášení o souhlasu britské vlády. Obchodní komora (Board of Trade) chtěla uspokojivá ujištění od československé vlády, že britští věřitelé uplatňující nároky na předválečné dluhy týkající se nynějšího Československa dostanou zaplacené. Naše vláda si však chtěla být jista, že se půjčka uskuteční ještě před tím, než vydá koncesi pro novou Anglo-československou banku, jejíž vydání se dle sjednané smlouvy již blížilo. Bruce Lockhart napsal z Prahy řediteli Spenceru Smithovi: „*musíte chápat, že hladký chod nové banky bude do značné míry záviset na výsledku jednání o anglické půjčce*“.

Československým finančním vyjednavatelem byl JUDr. Vilém Pospíšil, generální ředitel Městské spořitelny Pražské, místopředseda bankovního výboru Bankovního úřadu při ministerstvu financí a člen Finančního výboru Společnosti národů. Když poprvé přijel do Londýna uměl prý anglicky velmi málo, ale brzy si získal respekt a sympatie Baringů. Na pomoc vyjednávání přijel do Londýna také britský vyslanec v Praze George Clerk. Koncem ledna 1922 byly již záležitosti dostatečně daleko k tomu, aby byla vydána koncese pro Anglo-československou banku a zdálo se, že byla nalezena formulace pro úhradu předválečných dluhů z moučné půjčky. Velké potíže při jednání však způsobilo trvání právníků banky Barings Brothers na tom, že československá vláda musí získat konkrétní parlamentní pravomoc pro půjčku v cizích měnách a pro zastavení výnosů určených jako záruka splátek. Pospíšil hájil pozici, že vláda již tyto pravomoci má. Někteří z našich vyjednavaců tento poža-

ministr financí Robert S. Horne

JUDr. Vilém Pospíšil (1873-1942)

Banka Kidder Peabody & Co., fotografie asi 1908

davek speciálního zákona považovali dokonce za urážku.

V průběhu jednání se upřesňovaly nejen právní detaily, ale i podmínky půjčky. Po prostudování požadavků a ekonomických podkladů byl bankou Baring Brothers předložen úrok ve výši 8%. Dr. Pospíšil dal najevo své překvapení nad touto sazbou a sdělil, že by rád jednal o změně na 7½%, tak jako tomu bylo u aktuálně domlouvaných půjček jiných států. Lord Revelstoke prohlásil, že pro jejich banku je 8% minimem, pod které není podle jeho soudu možné jít. Později, když přece jen Pospíšil znovu naléhal, sdělil mu, že bude-li Pospíšil na svém návrhu trvat, popřejí mu mnoho zdaru k jednání s novou skupinou, čímž naznačil, že by banka vyjednání ukončila.

Naše delegace tedy pozměnila taktiku a začala projevovat náznaky, že ve hře jsou i jiní věřitelé, tedy jiné bankovní domy, které by půjčku zajistily s tím, že by se od jednání s bankou Baring Brothers mohlo upustit. Než se vyslanec Clerk vrátil do Prahy, napsal Lordu Revelstokeovi, že by nikdy nenaléhal na nějakou britskou banku, aby podstoupila zahraniční půjčku, pokud by nebyla absolutně uspokojena, ale současně uvedl: „Domnívám se, že jediným pevným a stabilním místem ve střední Evropě je Československo a že jeho rozvoj by k hospodářské rekonstrukci střední Evropy přispěl více než cokoli jiného. Dále se domnívám, že převládání britských zájmů v této zemi, které by existencí této půjčky pronikly do této země, by nám neocenitelným způsobem otevřelo dveře pro expanzi našeho obchodu směrem na východ a materiálně by přispělo k obecné expanzi obchodu, na kterém závisí naše prosperita. Češi budou mít enormní užitek ze spojení s nejlepšími a nejsilnějšími bankovními institucemi

na světě, již pouhý fakt tohoto spojení jim umožní stát se primárním faktorem při znovunastolení všeobecné hospodářské důvěry“.

Ale ani to s bankou Baring Brothers nepohnulo. Někteří naši vyjednavací však měli obavy, že by parlament odmítl schválit speciální legislativu, čímž Britové usoudili, že její potřebnost je o to víc zřetelnější. Jeden z ředitelů banky Gaspard Farrer napsal v dopise příteli z firmy Kidder Peabody: „Všechny tyto hrozby konkurence jsme slyšeli již dříve. Nechávejí nás naprosto chladnými. Pokud nedostaneme záruku, o kterou jsme žádali, raději necháme jiné, aby ten obchod uskutečnili. Československo není nic jiného než stav platný včera a celá střední Evropa je ve stavu pohybu a u půjčky nebo pohledávky, která nebyla přímo a nepochybnitelně potvrzena představiteli států, by byla velká pravděpodobnost, že dojde k jejímu zrušení v případě dalších politických změn v této části Evropy“. Postoj Angličanů je celkem pochopitelný. Do tohoto okamžiku nezazněla nikde žádná informace, že by Češi jednali jinde nebo dokonce, že by jim někdo jiný dal nabídku. Druhou otázkou, i přestože již bylo několikrát řečeno, že Československo bylo považováno za stabilní zemi, byly události v Rusku kdy komunisté jednorázově zrušili proplácení jakýchkoliv nároků z carských dluhopisů. Přestože u nás nebyl komunistický režim, jako v Rusku obavě bankéřů, kdyby vznikla sebemenší skulina ve smlouvě o proplácení této zahraniční půjčky se nelze divit.

Gaspard Farrer, olej na plátně, 1926

Augustin Novák (1872-1951)

Edvard Beneš přijel do Londýna v polovině února 1922, aby došlo k dalšímu pokroku. Vysvětlil domácí politickou situaci i snahu vše řešit velmi jasně a rychle. Rychle objasnil otázku zdánlivého jednání s jinými bankami, kterou zavrhl, ovšem také přijel s novou a to zásadní představou. Nyní měla mít půjčka, podle jeho slov hodnotu rovných 10 milionů liber, tedy dvounásobnou. Neměla, ale být poskytnuta hned, nýbrž v první emisi by prý stačila polovina. Beneš si tak vlastně trochu pojistil banku k další půjčce, protože viděl, že nyní je příležitost ke schválení, která se nemusí opakovat, další vývoj ukázal předvídatost tohoto kroku. Baringům se Beneš líbil stejně jako Pospíšil, shledávali oba tyto muže inteligentními a absolutně přímými. Jak se vyjádřili ve svých poznámkách: „oba si osobně přejí splnit naše požadavky, ale upřímně též uvádějí potíže, z nichž některé z nich vyvolají v důsledku neznalosti a podezřívavosti jejich vlastních lidí problémy. Otevřeně se sice nevyjádřili, ale naznačili, že tyto postoje způsobuje určitá ignorance britského tisku ohledně jejich země“. Pravdou je, že anglické noviny o Československu nemluvili často a pokud ano, tak ne vždy nejlepších souvislostech, což souviselo s problémy okolo Maďarska a zejména s větší angažovaností Francie a tedy jejich konkurenta na poli obchodu.

Nezbylo tedy než, aby se Beneš obrátil na parlament. Vláda poslala do poslanecké sněmovny 17. března 1922 vládní návrh zákona, kterým se zmocňoval ministr financí k uzavření výpůjček v cizí měně. V důvodové zprávě napsal ministr financí Augustin Novák mj.: „Z ohledu na zájmy československé valuty byly podniknuty kroky za úče-

lem opatření peněžních prostředků, v první řadě pro účely investiční, v cizině. V nejbližších dnech budou skončena předběžná jednání o zápůjčce 10 milionů liber šterlinků v Anglii, jež vyložena bude z části k upisování v Americe. Tím otevře se stát-nímu úvěru československému současně peněžní trh anglický a americký. Aby československá výpůjčka mohla být v cizině umístěna s úspěchem, jest nutno podřídit se zvyklostem tamějších peněžních trhů. Brzké uzavření půjčky jest v zájmu nerušeného provádění státních investic nanejvýš nutné, jelikož z pokladních hotovostí nelze dalších záloh k těmto účelům poskytovat; finanční situace vyžaduje naopak nutně, aby byly až dosavad na investice poskytnuté zálohy co nejdříve refundovány. Avšak také úvěrové jednání v Anglii nelze protahovati, neboť bankovní skupina úvěr poskytující klade váhu na

to, aby jednání bylo co nejdříve skončeno. Jest tedy v nejvyšším zájmu našeho hospodářského života, aby osnova byla projednána co nejrychleji". Poslední věta byla odůvodněním proč vláda žádala parlament o projednání ve zkráceném jednání a doporučila, aby po projednání návrhu zákona jak v poslanecké sněmovně, tak v senátě byla rozpočtovému výboru přikázána lhůta 24 hodin k podání důvodové zprávy. Obě komory tedy návrh projednali a důvodová zpráva byla přednesena 28. března 1922. Ve zprávě se nejprve konstatovalo, že otevření peněžního trhu v Anglii, Americe a Holandsku má pro Československo význam v získání důvěry k našemu státu i „jako správné podklady bytí“ tedy přeloženo pro další existenci našeho státu. Současně byl též konstatován údiv a to se slovy „Zdánilivě ovšem jeví se nám bytí nezvyklými podmínky, které pro půjčky cizíne sjednané musíme uznati, avšak nutnost podříditi se zvyklostem tamějších trhů vynucuje jich akceptování“. Poslanci projednávali též účel této půjčky, resp. její název jako půjčky investiční. Bylo jim známo, že touto půjčkou má být uhrazen tzv. moučný úvěr konsumní ve výši 2 milionů liber. Proto vyjádřili obavu, aby přestože jde o úvěr investiční nebyla i další část použita jinak. Při rozpravě, která proběhla dle Národních listů nezvykle klidným způsobem, bylo uvedeno, že pro investiční účely bylo z běžných příjmů rozpočtu naopak použito 1.900.000.000 Kč, ale investičními půjčkami bylo opatřeno jen 500 milionů Kč a tedy, značně víc než činí tato půjčka i částka, kterou je splácen moučný úvěr. Lze tedy být bez obav.

Jak dnes, tak i v minulosti bývalo zvykem, že poslanci předloženy návrh zákona mění a doplňují. Tedy ani tento zákon nebyl výjimkou. Vzhledem k půjčce v cizí měně byl do zákona doplněn přesný přepočítací kurz, který jasně stanovil kurz pro celou půjčku. Ten byl v zákoně stanoven na 250 Kč za jednu libru a 50 Kč za jeden dolar.

Také bylo doplněno, že uvedená státní půjčka nese plnou sirotčí jistotu, tedy šlo o dluhopisy, do kterých mohly být bezpečně ukládány svěrečné prostředky a které stát chránil. Kromě toho bylo doplněno, že nejen splatné kupóny, ale i tažené obligace budou plnou svou hodnotou přijímány k úhradě československých cel podle platného kurzu valut. Nakonec po všech doplněních v prvním i druhém čtení byl na 130. schůzi poslanecké sněmovny zákon ještě ve stejný den schválen. Proti byly němečtí poslanci, komunisté a strana živnostensko-politická, nehlasovali slovenští ľudovci.

Nutno dodat, že před schválením i při samotném projednávání v parlamentu sváděl Edvard Beneš těžký politický boj o schválení tohoto zákona. Dosavadní projednání a schválení půjčky prezentoval s trochu nadsazeným způsobem tak, že se investoři budou předhánět v upisování naší půjčky. Takové zprávy však nemohly uniknout bance Baring Brothers a proto požádali Specera Smitha, který byl zrovna v Praze při jednání závěrečných otázek okolo zřízení Anglo-Československé banky, aby zmínil zdější optimismus. Ředitel Gaspard Farrer doslova napsal: „Poptávka po zahraničních cenných papírech je v Londýně dobrá, ale neví se, jak bude veřejnost reagovat na československou emisi a nabízení většího objemu, než může veřejnost strávit důvěryhodnost Československa pouze zhorší. Beneš a jeho přátelé by si měli uvědomit, že důvěra v kredit určitého státu má v jeho začátcích pomalý růst a musí se pečlivě opatrovat“. Smith musel vynaložit značné úsilí, aby přiměl naše vyjednavče, aby si uvědomili rozdíl mezi prodejem půjčky upisovatelům a jejím umístěním na místo jejího konečného odpočinku permanentnímu investorovi. Během tohoto období, které jak uvedl, obvykle trvá kolem jednoho roku, při prvním závanu nepříznivého větru je každý upisovatel prodávajícím a kredit země se může poškodit pro příští měsíce nebo dokonce roky.

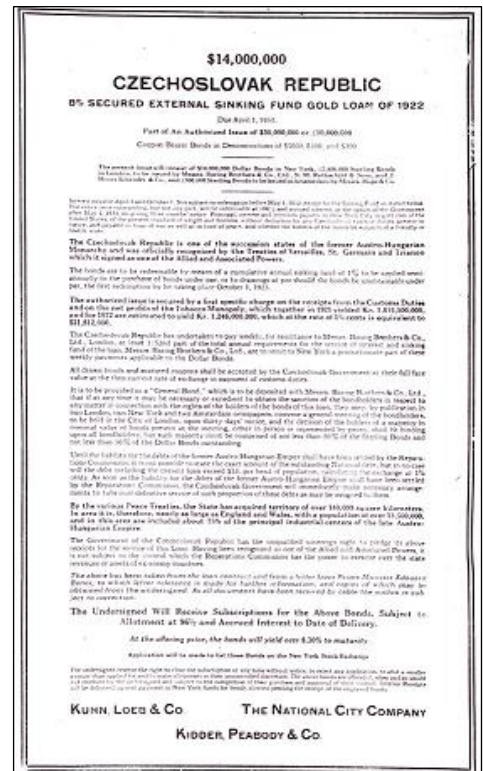
Aby Benešovi pomohlo, učinilo britské ministerstvo financí ještě na poslední chvíli před schválením ústupek ohledně splácení úvěru na nákup pšenice a zúčastněné banky souhlasily s tím, že zvýší první emisi půjčky z pěti na 6.100.000 £. Banka Baring Brothers si stále přály schvalovací dopis britské vlády k celé transakci, ale přece jen naše ujištění podaná ohledně splácení předválečných dluhů byly v Londýně považovány za příliš vágní než aby vláda takový dopis vydala. Guvernér Bank of England Montagu Norman místo toho napsal Lordu Revelstokeovi, že v tomto případě není schválení ministerstva zahraničí ani obchodní komory zapotřebí, což bance nakonec stačilo. K podpisu smlouvy již nestálo nic v cestě.

Dohoda o půjčce byla podepsána v Londýně ve středu 5. dubna 1922. Celková částka byla smluvna ve výši 10.000.000 £ z čehož první emise byla ve výši 6,1 milionů liber. Tato částka se pak dělila mezi zúčastněné banky tak, že část za 2.800.000 £ byla vydána v Londýně, za 500.000 £ v Amsterdamu a za 14.000.000 \$ v New Yorku. Úrok byl sjednán ve výši 8%. Tento úrok byl v porovnání k domácím i anglickým půjčkám vysoký. Např. státní prémiová půjčka z roku 1920 byla na 4½%, státní investiční půjčka dopravní z roku 1921 na 6% a poslední vydání britských státních obligací na 5%, ale na cizí vládní obligace vydané v Londýně v roce 1922 to nebylo nijak přehnané a všichni naši vyjednavči i vláda byli spokojeni. Obchodní tajemník vyslanectví Robert Bruce Lockhart považoval celý tento obchod za velký triumf pro britské zájmy. Spokojena byla i Bank of England. Dostala co chtěla, byla jedinou zahraniční bankou v Československu, která vlastnila víc jak 50% kapitálu domácí banky.

Anglo-Československá banka zahájila svoji činnost přesně o týden později 12. dubna 1922 a podle schválených stanov převzala filiálky Anglo-rakouské banky na našem území, jakož i provozování obchodů dle povolení uděleného bance Bank of England. Kapitál ustavený ve výši 120.000.000 Kč byl rozdělen na 300.000 akcií po 400 Kč, které mohly být vydány v hromadných

Bankovka 50 zlatých dolarů s portrétem prezidenta Granta, 1918

Oznámení emise v New York Tribune 6.4.1922

Pražská centrála Anglo-Československé banky v Hyberské ulici a fotografie bankovní dvorany tamtéž, asi 1924-1925 (Archiv ČNB)

kusech po 25 nebo 100 akciích. Správní rada mohla mít nejméně 12, nejvýše však 20 členů volených na 4 roky s tím, že nejméně šest z nich musí být československými občany a nejméně čtyři trvale bytem na území Československa. Řediteli banky byly jmenováni Angličané Michael Spencer Smith a George Malcolm Young.

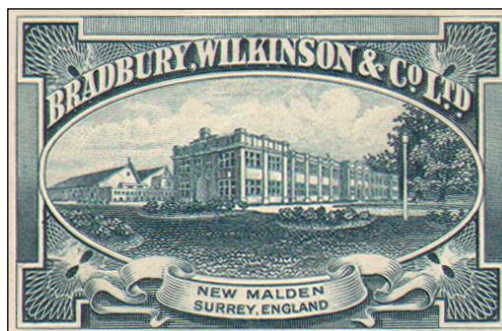
Půjčka od banky Baring Brothers uvedla Československo prvotřídním způsobem na londýnský peněžní trh a zajistila politické a ekonomické výhody. Upisovací archy byly otevřeny 6. dubna 1922 a celý objem byl naplněn téměř okamžitě po jejich otevření. V New Yorku byly knihy uzavřeny v 10.30 hod. dopoledne, tedy půl hodiny po otevření. V Londýně o hodinu později. Cena, resp. upisovací kurz byl 96½%. Zájem byl opravdu obrovský, National City Bank of New York musela krátit subskripce na 18½% požadovaného množství když přijala přihlášky celkem za 45 milionů dolarů. Úspěch emise byl obrovský a noviny The New York Times uvedly, že se jedná o milník při hospodářské rekonstrukci střední Evropy.

POST OFFICE TELEGRAPHS, FOREIGN AND COLONIAL TELEGRAMS ONLY. (Telegrams for North America, Central America or West Indies excepted.)					Counter Number
Prefix.	Words.	Code.	Charge. s. d.	Sent	Date Stamp.
Office of Origin and Service Instructions.				At.....M.	For Postage Stamps. <i>To be affixed by the Sender. Any stamp for which there is not room here should be affixed at the back of this form.</i> (A Receipt for the Charges on this Telegram can be obtained, price One Penny.)
				To.....	
				By.....	
<p>Notice.—The following Telegram is accepted by the Postmaster-General for transmission subject to the Regulations as to Foreign Telegrams made pursuant to the Telegraph Acts, 1863 to 1904, provided that the <i>Request</i> at the foot of the Telegram is previously signed by the Sender.</p>					
<p>The Sender's Name and Address, or either of them, <i>if to be telegraphed</i>, must be written at the end of the text of the Telegram.</p>		<p>TO { MINISTER FINANCI PRAQUE 7/10 22.</p>			
<p>LONDYN VIC IAK DVAKRAT PREPSAN NOVINY KONSTATUJOU PLNY USPECH SUBSKIPCE ZAVRENA VCERA IEDENACT TRICET IEN SE PRIHLEDNE K VENKOVSKIM KTERE PRIDOU DNES PRVNI POSTOU POSPISIL</p>					
<p>I request that the above Telegram may be forwarded [via*.....] subject to the Conditions which are printed on the back hereof, and by which I agree to be bound.</p>					
<p>Signature and Address of Sender (<i>not to be telegraphed</i>).....</p>					
<p><small>* This space is to be filled up only if there are alternative routes. For routes, see the Table of Charges for Foreign Telegrams in the Post Office Guide.</small></p>					

Telegram, který zaslal dr. Pospíšil z Londýna 7. dubna 1922 na ministerstvo financí, tedy druhý den po zahájení úpisu emise (Archiv ČNB)

Na základě upisovacích archů a přidělu upisovatelům byly vydány prozatímní listy na upsané obligace, znějící na majitele a to jak v USA, tak ve Velké Británii a současně byly v tiskárnách objednány a vytištěny jednotlivé dluhopisy, všechny znějící na doručitele. Oficiálně byla emise datována v Praze 10. dubna 1922. Podle smlouvy musely být vytištěny, resp. vydány nejpozději do 1. února 1923. Tisk proběhl přibližně během dvou až tří měsíců, tedy v době splacení celé hodnoty dluhopisu a zakázku hradil z výnosů emise přímo Československý stát.

V Anglii tisk provedla tiskárna cenin Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd. v New Malden v hrabství Surrey ležící jižně od Londýna. Grafický návrh vycházel z ateliéru tiskárny a byla zvolena kombinace dvou tiskových technik. Rámeček byl tištěn ocelotiskem, texty a rubová strana litograficky.

£1000

No 00288

£1000

CZECHOSLOVAK STATE LOAN OF 1922 ČESKOSLOVENSKÁ STÁTNÍ PŮJČKA Z ROKU 1922

AUTHORISED BY LAWS No 470 DATED 19TH DECEMBER 1921 AND
No DATED 31ST MARCH 1922 FOR

£10,000,000 OR \$50,000,000

ISSUE OF
£3,300,000 EIGHT PER CENT.
STERLING BONDS 1922

part of the above and numbered as under:			
500	Bonds at £1,000 each	No. 00001 to 00000	= £500,000
1,700	"	" 00001 to 02350	= £1,700,000
18,300	"	" 02351 to 29600	= £18,300,000
£3,300,000			

POVOLENA ZÁKONY ZE DNE 18. PROSINCE 1921 Č. 470 SB. Z. A. N.
A ZE DNE 31. BŘEZNA 1922 Č. 110 SB. Z. A. N. 00 VYŠE.

£10,000,000 NEBO \$50,000,000

EMISE
£3,300,000 OSMI PROCENTNÍCH ŠTERLINGOVÝCH,
DÍLCÍCH DLUŽNÍCH ÚPISU Z R. 1922

část z výše uvedených půjček a mají tato čísla:			
500	účků dlužek upisů po £1,000	čís. 00001 až 00000	= £500,000
1,700	"	" 00001 až 02350	= £1,700,000
18,300	"	" 02351 až 29600	= £18,300,000
Celkem = £3,300,000			

BOND

of the Czechoslovak State to Bearer for
£3,300,000

represented in the above mentioned loan repayable by means of a
consolidated fund of one per cent. per annum operating half
yearly by instalments in the market or otherwise as mentioned in the
General Bond Act of 1922 which is endorsed hereon.

Upon the 1st April 1923 or upon the 1st April or 1st October in
any earlier year, succeeding 1st October 1923 on which this Bond shall
be drawn for payment under the provisions contained in the above
mentioned General Bond, the Bearer hereof upon presentation and
against surrender hereof with all reasonable expenses (if any) allowed
hereby will be entitled to receive payment in London of the sum of One
Thousand Pound Sterling at the office of Messrs. Baring Brothers & Co.,
Limited, or at the office of Messrs. Hope & Co., Amsterdam, at the
option of the Holders at sight exchange on London, the rate for which
will be fixed by Messrs. Hope & Co. from time to time.

On the 1st April and 1st October up to and including the day on
which the principal sum shall be payable, interest at the rate of Eight
per cent. per annum on the principal sum will be paid as provided in
and hereunder in the corresponding Coupon, in London, in Paris
or at the office of Messrs. Baring Brothers & Co., Limited, or at
the office of Messrs. Hope & Co., Amsterdam, at the option of the
Holder at sight exchange on London, the rate for which will be fixed
by Messrs. Hope & Co. from time to time.

If this Bond be drawn for payment interest will cease upon the date
when the principal sum is payable and might have been received had
this Bond been presented for payment.

The Bearer of this Bond is entitled to the benefits and bound by
the provisions of the above mentioned General Bond.

The Czechoslovak State shall have the right at any time after the
1st May 1923 to repay all outstanding Bonds of this Loan at 100 per cent.
and without interest on giving three months notice by advertisement
in two London, two American, and two Amsterdam newspapers one a
week for four weeks.

Paris, 19th April 1922.

On behalf of the Czechoslovak Government:
Za Československý stát

Countersigned:
President of the National Accounting Office,
President Národního úřadu kontrolního a účetního

A. Proerner

Received in the book of State Debts,
Expenses of the State

A. Proerner
Director of State Debts,
Ředitel státního dluhu.

Drawn and paid for the Bearer
by Baring Brothers & Co., Ltd.

Cartwright

DLUŽNÍ ÚPIS

Československého státu znející na
doručitele a na
Jeden tisíc Liber št.

tržební a výše jmenované půjčky, splatné v konsolidovaném úrovně
fondě, dle zákona o úrovně, který bude prováděn polovičními kóuplemi na
trhu nebo jinak podle obecně ustanovených pravidel úpisu, jehož úplný
text je vloženo zde.

Na 1. dubna 1923 nebo později, dle toho, kdo první příjme splatného
úpisu, bude držitel upisu, požívající 1. října 1923, na kterémž bude tento
úpis splatný, moci vybrat v Londoně podle obecně ustanovených pravidel
úpisu, nebo v Amsterdamě podle obecně ustanovených pravidel úpisu, nebo
v Londoně, v Amsterdamě nebo v Londoně, podle toho, kdo bude držitel
úpisu, nebo se vyplácet dle úpisu v Londoně nebo v Amsterdamě v Londoně
a to v úpisu Baring Brothers and Co., Ltd., nebo v úpisu Baring
Brothers and Co., Amsterdam, na úpisu v Londoně, v Amsterdamě
nebo v Londoně, podle toho, kdo bude držitel úpisu, a to v úpisu Baring
Brothers and Co., Ltd. nebo v úpisu Baring Brothers and Co., Amsterdam.

Na 1. dubna a 1. října do té doby, kdy bude splatný úpis, nebo
vyplynout procento, do dne a hodiny, kdy bude splatný úpis
úpisu, na předložení a odevzdání příslušného úpisu v Londoně
nebo v Amsterdamě u příslušného úpisu Baring Brothers and Co., Ltd., nebo
u příslušného úpisu Baring Brothers and Co., Amsterdam, v Londoně
nebo v Amsterdamě, podle toho, kdo bude držitel úpisu, a to v úpisu Baring
Brothers and Co., Ltd. nebo v úpisu Baring Brothers and Co., Amsterdam.

Je-li tento úpis určen k zaplacení, nastane na úpisu splatný úpis, kdy
je splatný úpis, a to v úpisu Baring Brothers and Co., Ltd. nebo v úpisu Baring
Brothers and Co., Amsterdam, podle toho, kdo bude držitel úpisu, a to v úpisu Baring
Brothers and Co., Ltd. nebo v úpisu Baring Brothers and Co., Amsterdam.

Držitel tohoto dlužního úpisu má nárok na výhody výše uvedeného
úpisu, jehož dlužní úpis je jím zastoupen jako takový.

Československý stát má právo v každém okamžiku po 1. květnu 1923
všechny neplacené dlužní úpisy této půjčky 100 procenty a bez
úroku, dle toho, kdo bude držitel úpisu, nebo v Londoně, nebo v Amsterdamě,
nebo v Londoně, podle toho, kdo bude držitel úpisu, a to v úpisu Baring
Brothers and Co., Ltd. nebo v úpisu Baring Brothers and Co., Amsterdam.

Paris, dne 19. dubna 1922.

Minister of Finance,
Ministr financí.

Hooley

Společně podepsáno se všemi účastníky
u Baring Brothers & Co., Ltd.

A0995 – Dluhopis Československého státu datovaný 10. 4. 1922 v Praze na 1.000 £, za banku podepsal osobně jeden z Baringů

A0106 – Dluhopis na 500 £ emise z 10. dubna 1922

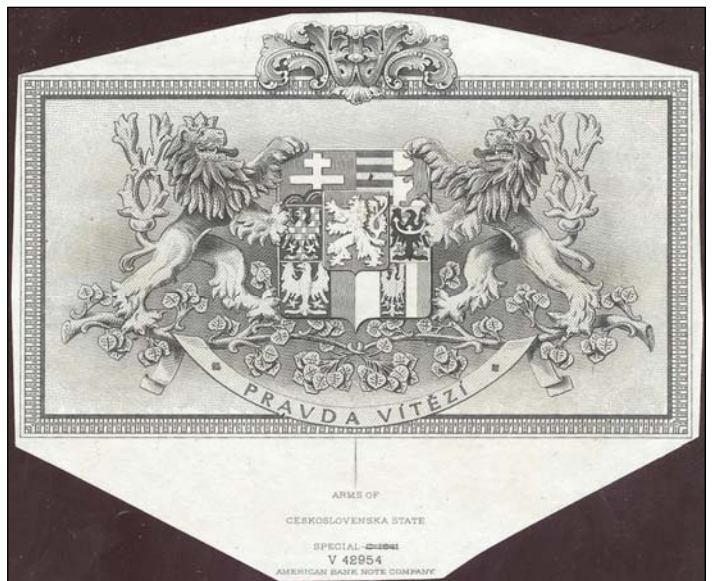

A0103 – Dluhopis na 100 £ stejné emise s pozdějším přetiskem

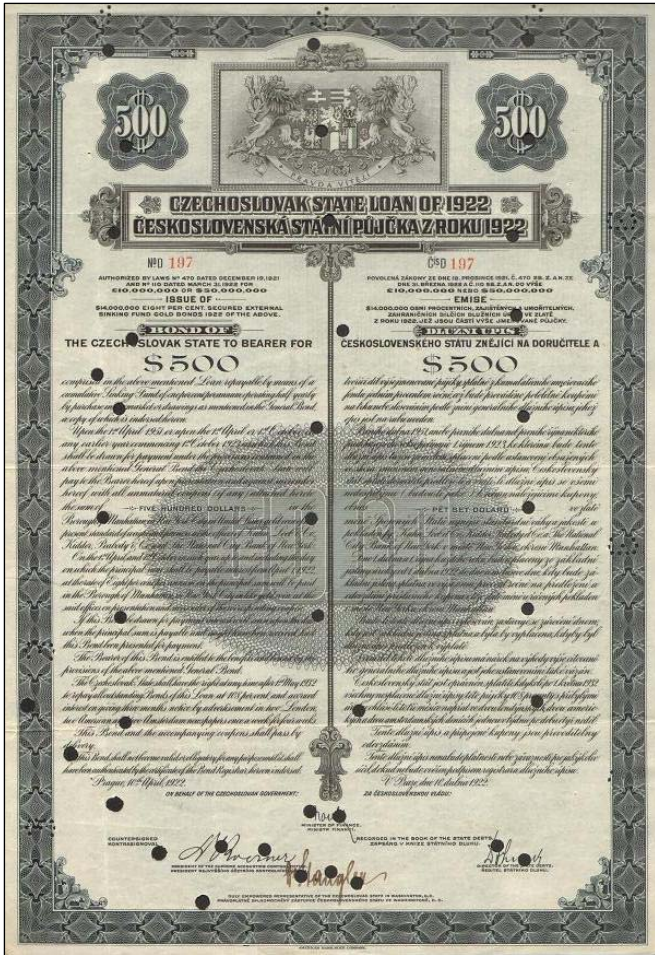
V tiskárně Bradbury, Wilkinson & Co. byly vytištěny kusy, které obíhaly v Londýně a Amsterdamu a to v tomto provedení:

kusy a nominál	číselná řada	objem emise	barva rámečku
600 ks po 1.000 £	00001 - 00600	600.000 £	tmavě modrá
1.700 ks po 500 £	00601 - 02300	850.000 £	karmínově červená
18.500 ks po 100 £	02301 - 20800	1.850.000 £	hraškově zelená

Pro USA byl z celkové emise vyloučen podíl 2,8 milionů liber resp. 14.000.000 \$. Tato americká část byla tištěna ve zcela odlišné podobě než emise pro Evropu. Jelikož emise byla kótována na newyorské burze musely být splněny zdejší podmínky. V těch bylo požadováno zejména provedení ocelotiskem a to nejméně za dvou desek v rozličném barevném provedení. Dluhopis musel obsahovat rytinu s tváří tzv. vignettu a to na plášti i kuponech. Bylo jasné stanoveno jak se má odlišovat barevný tisk s tím, že text musí být vytištěn v černé barvě. Kombinovaný tisk dvou ocelotiskových desek musel mít požadované bezpečnostní prvky proti padělání, zejména garloše. Jednotlivé kusy měly být tištěny ve výrazných barvách, aby se série snadno odlišily. Tiskem byla pověřena tiskárna cenin American Bank Note Company v New Yorku. Grafický návrh vycházel z ateliéru této tiskárny a pro splnění podmínek portrétní rytiny byl použit velký státní znak. Speciální rytina nesla podle zakázkové knihy označení C-1481, celá zakázka pak měla číslo 95589. Zakázku hradil z výnosů emise náš stát a náklady včetně výloh emise byly vykáskulovány na 35.000 \$. Pro tisk byla zvolena předepsaná technika oboustranného ocelotisku kombinovaného litografickým tiskem. Počet vytištěných kusů byl celkem vysoký a proto byla pro tisk rámečků vyrobena velká deska s dvěma tiskovými obrazy rozlišenými znaky 1A a 2A. Podle zvyklostí u amerických emisí byly jednotlivé nominály označeny kromě čísla i sérií vy-

Rytina státního znaku pro dluhopisy tištěné v USA (AUREA Numismatika)

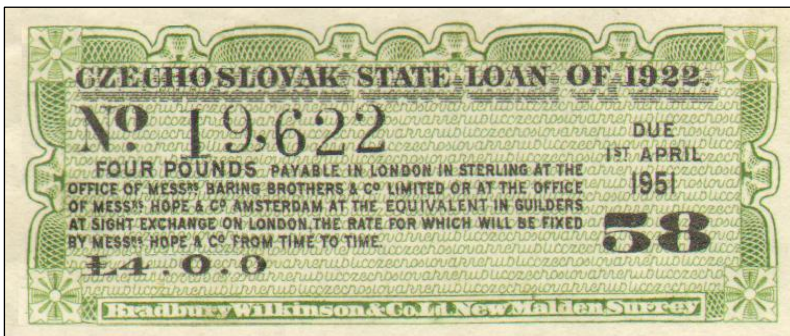
A0098 – Dluhopis na 500 \$ emise z 10. dubna 1922

A0806 – Dluhopis na 1.000 \$ stejné emise s pozdějším přetiskem

cházejících z římských číslic C (100), D (500) a M (1.000). Každá série byla číslována vlastní číselnou řadou počínaje číslem jedna, na rozdíl od Anglie, kde byly dluhopisy očíslovány jednotnou řadou za sebou. Dluhopisy byly také vydány na doručitele, i když v USA je bylo možné registrovat na jméno u konkrétní banky nebo obchodníka s cennými papíry.

kusy a nominál (**)	série	číselná řada	objem emise	barva rámečku
2.000 ks po 100 \$	C	1 - 2000	200.000 \$	tmavší olivová (ripe olive)
3.600 ks po 500 \$	D	1 - 3600	1.800.000 \$	tmavě šedá (dark gray)
12.000 ks po 1.000 \$	M	1 - 12000	12.000.000 \$	střední oranžová (medium orange)

***) v archivních pramenech se mi doposud nepodařilo dohledat kolik bylo opravdu vytištěno jednotlivých kusů v USA. Uvedené počty jsou odhadem přibližného rozdělení podle dochovaných čísel dluhopisů a podle obdobných emisí, totéž platí pro druhou tranši z roku 1924.

< ukázka jednotlivého kupónu anglické části půjčky vydané v Londýně. Hlavní tisk je proveden ocelotiskem, text litograficky a číslo knižtiskem.

Byla to naše první veřejná zahraniční půjčka a současně šlo o vůbec první půjčku vydanou pro země střední a východní Evropy v Londýně. Československo bylo jedinou zemí regionu, která v roce 1922 dokázala získat tak velkou

půjčku v zahraničí. Splácení půjčky bylo sjednáno na dobu 29 let s posledním datem splatnosti 1. dubna 1951. Byla zajištěna první hypotékou na příjmech z československých celních výnosů a tabákového monopolu. Díky taktice JUDr. Pospíšila bylo i ve smlouvě výslovně uvedeno pořadí tak, že výnos jde nejprve z výnosu cel a následně z monopolu, což se projevilo zejména v nákupní akci z roku 1936, ale k tomu se ještě dostaneme. K dluhopisům byly vydány poletní kupony, tedy celkem 58 ks. Správa státního dluhu poukazovala každý týden na účet banky Baring Brothers částku rovnající se jedné dvaapadesátině roční splátky. Ta pak zajišťovala převody do Amsterdamu a New Yorku. Stát měl právo počínaje dnem 1. května 1932 předčasně dluhopisy splatit i mimo umořovací fond. Umořování probíhalo slosováním při každém splácení o určitou část, takže s úroky bylo vylosované dluhopisy splaceny i s jistinou s premii 8%. Ve smlouvě byla klauzule, že půjčka je splatná v době míru i války, bez ohledu na státní příslušnost majitele a to ve zlaté měně v New Yorku a v Londýně. Časem došlo ke změně těchto podmínek, ale nepředbíháme časový sled událostí.

Jak bylo uvedeno, objem půjčky byl sjednán ve výši 10 milionů liber, takže zbývalo vydat druhou tranši na částku 3.900.000 £. Ale její vydání bylo hodně zkomplikováno.

Rozpad habsburské říše byl pro Rakousko velkým otřesem a jeho finance byly po roce 1918 ve stavu téměř nepřetržitě

krize a zároveň byly předmětem mezinárodního znepokojení. Během roku 1921 existovaly naděje, že jestliže se spojenecké a neutrální vlády vzdají svých dřívějších nároků na rakouský majetek pro platbu reparací a pomocných úvěrů, přijdou na záchranu zahraniční banky. Ale v době, kdy byl zdoluhavý proces uvolnění nároků v létě roku 1922 dokončen, byla situace tak špatná, že skupina bank, vedená House of Morgan zahrnující také Baring Brothers, N M. Rothschild & Sons a J. Henry Schroder & Co., došla k závěru, že pro rakouskou vládní půjčku na trhu neexistuje žádná možnost uplatnění a hrozilo, že by o ní nebyl vůbec zájem. Jako příklad lze uvést nezáměr o rumunskou půjčku z března 1923 v objemu 1.620.000 £ s úrokem 4%. Při upisování bylo objednáno investory jen 25% celkového objemu a navíc upisovací kurs byl stanoven jen na 67% jmenovité hodnoty. Československo mělo sice lepší ekonomiku než Rakousko a Rumunsko, přesto bylo z jednoho regionu a investoři stále moc nerozlišovali rozdíly mezi jednotlivými nově vzniklými státy východní a střední Evropy.

Zasedání Společnosti národů v Ženevě v roce 1926

Problém Rakouska se nakonec vyřešil v říjnu 1922, kdy Společnost národů přijala plán obsahující kontrolu rakouských financí generálním komisařem. Ten navrhl vydání půjčky, která by měla být garantována zahraničními vládami. Jedním z hlavních garantů bylo i Československo, které prostřednictvím našeho zástupce prohlásilo: „*My, jako sousedé Rakouska, si srdečně přejeme, aby tento vývoj takto pokračoval a jsem ochotni jej podporovat vši naší mocí.*“

Zatímco v případě Rakouska hrálo Československo konstruktivní úlohu, jeho role v dalším případě mezinárodních akcí a akce Společnosti národů pro rekonstrukci vedla k neshodám s britskou vládou a dostala banku Baring Brothers do nevítaných politických komplikací. Šlo o Maďarsko, které v mírovém urovnání ztratilo větší územní ztráty než kterýkoli jiný poražený stát. Maďarsko mělo i po úpravě hranic stále značný hospodářský majetek, ale bylo zranitelné ze strany obchodní politiky jeho sousedů a politické vztahy s nimi byly na bodu mrazu. Inflation nejdříve napomáhala obnově, ale kolem roku 1923 začala znamenat hrozbu a začalo se uvažovat o reformě. Stabilizace by vyžadovala pomoc zvenčí. Stejně jako v případě Rakouska by bylo zapotřebí souhlasu Reparační komise a vlády s reparačními nároky, než by se mohl dát maďarský majetek do zástavy jako záruka pro případnou půjčku. Nedůvěřiví sousedé, ale chtěli přísné podmínky a Francie byla v jeho případě méně nakloněna benevolenci než v případě Rakouska. V odpověď na žádost Maďarska v květnu 1923 se Reparační komise rozhodla nestavět se v zásadě proti uvolnění závazků ohledně určitých maďarských příjmů, které mohou být zapotřebí jako záruka za půjčku, ale současně trvala na tom, že na půjčku bude dohlížet sama komise a nikoliv Společnost národů. Také stanovila, že část půjčky musí být věnována na placení reparací a dalších smluvních výdajů. Podle názoru britské delegace v Reparační komisi by tyto podmínky znamenaly vydání maďarské půjčky na londýnském trhu nemožným. Zdánilivě nesouvisející dění okolo Maďarska, ale bylo jedním z důležitých faktorů pro naši záležitost, ale ne jediným. K tzv. maďarské kauze se za okamžik vrátíme.

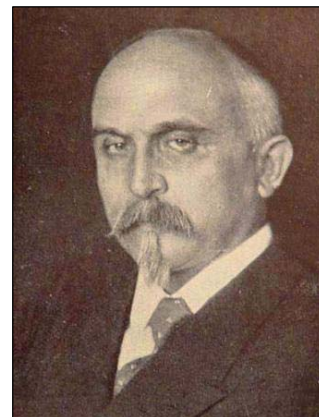

Tím dalším, neméně podstatným faktorem proč došlo ke komplikacím s druhou tranší byla naše domácí politická i hospodářská situace. Právě v tu dobu požádala československá vláda banku Baring Brothers o vydání druhé tranše. Banka v tomto okamžiku, přestože byla připravena na realizaci druhé tranše, sdělila našim zástupcům, že vydání půjčky v současné situaci roku 1922 je nemožné. Koneckonců již při podpisu první smlouvy sdělil ředitel Gaspard Farrer, že nedoporučuje, aby se druhá část realizovala dříve než za 12 měsíců.

Během léta začalo docházet k první poválečné hospodářské krizi. V Evropě došlo k nasycení trhu po poválečném nedostatku. Naše hospodářství, závislé na exportu to pochopitelně zasáhlo. Jedním z faktorů byla i deflace, tedy zvyšování hodnoty koruny. Během krátké doby se hodnota koruny zvýšila na dvojnásobek a to mělo další dopad. V zahraničí tím stoupla cena našich výrobků, ale současně klesaly nasycením trhu ceny. Mnoho průmyslových podniků zastavilo nebo výrazně omezilo výrobu. Vznikla hospodářská krize, která zpomalila naši ekonomiku a zpustila nezaměstnanost. Do začátku podzimu bylo evidováno přes 293 tisíc nezaměstnaných. Aby takovému velkému dopadu zabránil zvolil např. Tomáš Baťa netradiční řešení. Nechtěl propouštět a proto ohlásil zaměstnancům snížení platů, ale současně s tím i snížení prodejních cen potravin v zaměstnaneckých prodejnách. Nejdůležitějším jeho krokem byla prodejní akce zahájená 1. září 1922 s názvem „konec drahoty“ kdy snížil ceny veškerých zásob na 50%. Během jediného týdne vyprodal všechny svoje zásoby a získal nové zdroje k výrobě bez potřeby úvěru.

Situace byla pro vládu neudržitelná a v říjnu 1922 došlo k demisi a sestavení nové vlády. Premiérem se stal Antonín Švehla, ministrem financí Alois Rašín, který zastával cestu další deflace, kterou odmítl opustit. V britském i v americkém tisku se objevovaly špatné, někdy až poplašné zprávy o našich financích a to rozhodně nepřispělo ke kladnému projednání nového úvěru. Další ranou byla tzv. pražská spekulace proti koruně, která proběhla v prosinci 1922. Tehdy začaly v Praze mohutné nákupy deviz, podpořené šířením nepravdivých zpráv, že Rašín hodlá odstoupit. Ten však razantně zakročil, když nařídil Bankovnímu úřadu při ministerstvu financí zastavit úvěry bankám, které nakupovaly nejvíce deviz a současně prosadil návrh na zvýšení bankovní úrokové sazby na 7%. Korunu tak uchránil. V této situaci na konci roku nebylo možné v Londýně vydat další část smlouvené půjčky. Hospodářská krize, ale také vyvolala sociální nepokoje a nárůst levicových nálad.

Důsledek na sebe nenechal dlouho čekat. V pátek ráno 5. ledna 1923 spáchal teprve devatenáctiletý anarchista Josef Šoupal atentát na Aloise Rašína, když ho střílel do zad. Na následky zranění zemřel Rašín v podolském sanatoriu, kam byl převeden o několik dní později, v pondělí 18. února 1923.

JUDr. Alois Rašín (1867-1923)

Připomeňme si, že v Rakousku i Německu se začala roztáčet spirála hyperinflace a to působilo psychologicky také na naši korunu. Francie navíc 9. ledna 1923 obsadila Porúří. V Evropě tedy nepanovala rozhodně klidná situace a do toho existovala již zmíněný problém s Maďarskem.

Banka Baring Brothers po částečném uklidnění situace začala koncem dubna 1923 uvažovat o realizování druhé části půjčky a sdělila bostonské bance Kidder Peabody & Co., že se trh v Londýně zlepšuje a že kdyby tato tendence pokračovala, chtěli by emisi uskutečnit dříve, než se uskuteční nová půjčka pro Rakousko. U té jak již víte, bylo Československo garantem. Vývoj se urychlil a Společnost národů schválila 22. dubna 1923 vydání rakouské půjčky v objemu 650 milionů zlatých korun a její realizace bylo zahájeno 11. června 1923. Mezitím se maďarský problém vyvinul v nepříkonalnou překážku pro plány Baring Brothers. Guvernér Bank of England Montagu Norman a finanční kontrolor britského ministerstva financí Otto Ernst Niemeyer, rovněž člen Finančního výboru Společnosti národů, usilovali o to, aby došlo k rekonstrukci Maďarska, a to rovněž za pomoci plánu Společnosti národů.

Norman viděl stále celou oblast původní monarchie za součást většího podniku, který se jen rozdělil. V dopise, který zaslal guvernérovi Federal Reserve Bank v New Yorku Benjaminu Strongovi jr. mj.: „*chci vyřešit Maďarsko, jakmile bude vypořádáno Rakousko. Je třeba vyřešit nové části starého Rakouska jednu po druhé a potom snad balkánské země a aby se nakonec dosáhlo toho, co považují za konečné řešení pro východní Evropu, tzn. určité Hospodářské federace, která by zahrnovala dvanáct zemí na Dunaji nebo v blízkosti Dunaje, které by byly zbaveny celních bariér apod.*“ Ukázalo se však, že tato vize byla jen chiméra. Myšlenka nahradit starou oblast volného obchodu v bývalé habsburské říši jakousi „Podunajskou hospodářskou federací“ napadla Normana a jeho spolupracovníky velmi rychle, ale v té době nezískala téměř žádnou podporu v zemích samotných, ale dokonce ani u jiných spřátelených evropských vlád a britské úřady byly také proti jakémukoli systému tarifních preferencí.

Konference nástupnických států konaná v Portorose v říjnu a listopadu 1921 vyřešila řadu technických otázek vzniklých z rozpadu monarchie a obhajovala zmenšení překážek obchodu. Vedoucí rakouské delegace navrhl text prohlášení, že se všichni shodli na tom, že federace je nemožná i přestože někteří byli proti jakémukoli prohlášení, které by dokonce jen mohlo působit dojmem vytvoření nějakého bloku těchto sedmi států. Konference v Portorose bylo v této otázce negativním pokusem a od té doby se situace výrazně nezměnila. Během dubna 1923 však Norman naléhal na Bradburyho, vedoucího britské delegace v Reparační komisi, aby maďarskou otázku popostrčil kupředu. Otto Niemeyer byl zase v důsledku rakouské zkušenosti stále více nadšený pro akci Společnosti národů ve prospěch rekonstrukce. Sdělil britskému ministrovi financí Stanley Baldwinovi, že Maďarsko je na pokraji zhroutilí a potřebuje okamžitou půjčku podle plánů Společnosti národů. Britská vláda by sice nemohla vládní půjčku přislíbit, ale mohla by prý zmírnit maďarské obavy ze zasahování prohlášením, že učiní vše možné pro to, aby dohlédla na to, aby byl jakýkoli plán Společnosti národů nestranný.

Proto když 23. května 1923 Reparační komise, navzdory britskému nesouhlasu, rozhodla, že část jakékoli půjčky Maďarsku musí být věnována na reparace a jiné smluvní poplatky s tím, že na půjčku bude dohlížet reparační komise a nikoli Společnost národů, začal Niemeyer a Norman uvažovat o finančním nátlaku na země Malé dohody. Niemeyer zaslal JUDr. Pospíšilovi výtisk úvodníku z Timesů, který s politováním odsuzoval rozhodnutí Reparační komise a vyzýval k většímu soucitu s Maďarskem mezi jeho sousedy i k zdrženlivosti v Maďarsku. Niemeyer prohlásil, že kdyby se v Londýně vědělo, že Československo je proti plánu na rekonstrukci Maďarska, byl by důsledek pro vlastní československý úvěr katastrofální. Očekávalo se, že se maďarská vláda u spojeneckých vlád odvolá proti rozhodnutí Reparační komise a Niemeyer chtěl, aby tato akce měla podporu i od Československa. Britské ministerstvo zahraničí však nechťelo, aby Británie vypadala jako sponzor Maďarska a bylo si více vědomo celkové politické situace v Podunají. Zatímco tedy ministerstvo podněcovalo na jednu stranu maďarskou vládu, aby se odvolala a naléhalo na Edvarda Beneše, aby reagoval příznivě, připomnělo současně britskému vyslanci v Budapešti, aby Maďarům sdělil, že jako součást plánu Společnosti národů bude Maďarsko muset veřejně potvrdit akceptování jeho současného teritoriálního uspořádání a že jeho jedinou moudrou politikou je usmířit se zeměmi Malé dohody.

Stanley Baldwin (1867-1947)

Dr. Pospíšil odpověděl Niemeyerovi, že nepochybuje o tom, že Beneš bude nakonec hodnotit maďarskou rekonstrukci podle stejných zásad jako to učinil v případě Rakouska, ale Niemeyer musí chápat specifické těžkosti, které před naší vládou stojí a odvetná opatření Londýna proti Československu za jeho okamžité nepřijetí Maďarského receptu bude považováno za nespravedlivé. Ani guvernér Norman nezahálel a organizoval další nátlak. Na jeho návrh Baring Brothers zaslali Pospíšilovi 7. června 1923 zprávu prostřednictvím našeho vyslanectví v Londýně, ve které se uvádí „...i když se zdá, že se druhá tranše československé půjčky blíží, pochybujeme, zda by britská vláda pohlížela příznivě na takovýto náš krok, dokud československá vláda svým postojem před Reparační komisí bude nadále bránit ekonomické rehabilitaci Maďarska. Čekáme, až se dozvíme, zda bude možné, aby Vaše vláda podnikla takový krok, který tento postoj pozmění. Bylo by nám líto, kdybychom přišli o možnost poskytnout druhou tranši, neboť takové příležitosti se neopakují často. Jsme si jisti, že chápete, že bychom se stěží chtěli angažovat v této záležitosti bez naprostého souladu s vládou Jeho veličenstva a jejího schválení“.

Banka Baring Brothers oznámila současně společnosti Kidder Peabody & Co. do Bostonu, že nemá žádné přímé spojení ze strany britského ministerstva financí, ale že se z Bank of England dověděla, že Downing Street vyjádřil nespokojenost s československým postojem v Reparační komisi a pokračovala dále: „I když tento postoj ze strany Čechů trvá i nadále, není pochyb o tom, že by bylo naší vládě líto, kdyby byly od nás dodány Čechům čerstvé finance, a my bychom zase přirozeně nebyli ochotni něco podniknout, kdyby to naše vláda neschválila“. Ředitel Farrer psal řediteli Ter Muelenovi ze společnosti Hope & Co. v Amsterdamu, který zařizoval holandské vydání první tranše naší půjčky a očekával, že dojde k vydání druhé. Napsal, že mu není jasné, co se od Čechů očekává, že udělají, ale že by byla velká škoda, jestli se nechá

Otto Ernst Niemeyer (1883-1971)

vydání druhé tranše propadnout, neboť veřejnost v současné době dychtí po dobrých zahraničních vládních cenných papírech. Dále uvedl, že ačkoliv britská vláda emisi nevetovala, bylo by jí líto, kdyby k tomu došlo a banka Baring Brothers by proto nebyla ochotna nebo podniknout, dokud Češi nezmění svůj postoj.

Maďarské odvolání proti rozhodnutí Reparační komise bylo doručeno 14. června 1923. Britské ministerstvo financí ho chtělo podpořit, ale ministerstvo zahraničí soudilo, že tak nemůže učinit, dokud maďarská vláda nepodá zadostiučinění ohledně obzvláště nepříjemného nedávného případu bránění vojenské kontrole. Jinak by prý země Malé dohody argumentovaly tím, že jsou žádány mocnostmi, které se na rozdíl od nich ničeho obávat nemusejí, aby se vzdaly svých práv jen proto, aby došlo k opětovnému ustavení země, která se vzpouzí odzbrojení a která je plná iredentistických organizací.

Edvard Beneš mluvil ve vládě o tom, že pojedí do Londýna s tím, že doufá v kladné vyřízení vydání druhé tranše půjčky ještě během podzimu 1923. Tvrdil, že jeho politika vůči Maďarsku má být stejně užitečná, jako tomu bylo v případě Rakouska, a že potíže přicházejí ze strany Rumunska a Jugoslávie. Tento názor pak uváděl i v na jednáních v Londýně. Sdělil dále, že vše co chce je záruka chování Maďarska jako dobrého souseda a je ochoten se setkat s maďarským předsedou vlády, kterým byl v té době hrabě István Bethlen de Bethlen. Současně při jednání v bance Baring Brothers sdělil, že ho zpráva banky pro dr. Pospíšila rozcílila a považuje takový postup za pokus o diktování československé politiky v záležitosti, který s financemi republiky nemá nic společného. Argumentoval přirozeně tím, že ona půjčka ve výši 10 milionů liber jež byla smluvně dohodnuta před rokem, neobsahuje žádná budoucí omezení, takže klade podmínky pro realizaci druhé tranše je nespravedlivé. Díky své obratnosti a kontaktům si předem zajistil veškerou možnou pomoc při jednání s Baringy, Bank of England, britskými ministerstvy financí a zahraničí, aby získal příznivé rozhodnutí.

Lord Revelstoke sdělil československému vyslanci Vojtěchu Mastnému, že Baring Brothers se vůbec nechtějí účastnit jakékoliv politické záležitosti a že by ráda Československu pomohla, kdyby byl ujištěn, že jeho vláda bude souhlasit. Mezitím ale guvernér Norman sdělil Revelstokeovi: *„Jsme rozhodnutí zabránit Čechům i Rumunům v získání peněz v Londýně, dokud nedojde k zajištění postavení Maďarska. Jedná se sice spíše o finanční než o politickou otázku, ale neváhám požádat o Vaši pomoc v linii, kterou jsme nastoupili a kterou hodláme postupovat a to v zájmu východní Evropy“*. Taková situace nebyla bance Baring Brothers příjemná a pochopitelně měla dopady na britské obchody v Praze. I pro Brity bylo určité chování Normena nepochopitelné a tak ředitelé Anglo-Československé banky Michael Spencer Smith a George Malcolm Young vyzvali guvernéra, aby jim svůj postup vysvětlil. Norman je informoval takto: *„my všichni zde považujeme finanční požadavky východní Evropy za vzájemně závislé. Poté, co jsme vzali v úvahu informaci získanou od Vás a dalších osob o současných potřebách Československa a Rumunska ohledně uskutečnění úvěrových transakcí, nebudeme uvažovat o speciálních nárocích žádné z těchto zemí, dokud nedojde k uspokojivé dohodě mezi Maďarskem a Reparační komisí a v případě nutnosti také se Společností národů“*. Evidentně zde hrály roli osobní zájmy i snaha několika málo lidí zasahovat do politiky prostřednictvím ekonomického nátlaku. Pozice guvernéra Bank of England však byla silná a tak nakonec stálý podtajemník na ministerstvu zahraničí Sir Eyre Alexander Crowe schválil Normanovu nátlakovou akci a Sir Alexander G. M. Cadogan ze stejného ministerstva sdělil řediteli G. M. Youngovi, že Beneš se musí sám rozhodnout, zda do Londýna přijede dál jednat. Britská vláda prý nemůže půjčku ani zakázat, ani zaručit, ale může dát požehnání žádoucí půjčce nebo odmítnout toto požehnání, když jak je tomu v tomto případě se potenciální vypůjčovatel chová krátkozrace. Cadogan se spolu s britským vyslancem v Praze G. Clerkem klonil k názoru, že je politicky nežádoucí odbývat Beneše v okamžiku kdy vyjádřil ochotu a přání vymanit Československo z nadměrného vlivu Francie a spolupracovat víc s Británií, ale nemohl sám nic změnit. Proto, aby pomohl situaci setkal se s Vojtěchem Mastným, kterému sdělil, že britská vláda počítá s tím, že Beneš použije svého vlivu v Malé dohodě na změně postoje vůči Maďarsku, jinak že potenciální věřitelé Československa by mohli váhat, jestliže zde bude vyhlídka na zhroucení Maďarska. Britská vláda prý rozhodně nepoužije svůj vliv ve prospěch země, která jakkoli si přeje údajně vyhnout se zničení Maďarska ve skuteč-

István Bethlen (1874-1946)

Vojtěch Mastný (1874-1954)

Eyre A. Crowe (1864-1925)

Alexander Cadogan (1884-1968)

nosti vytvoření takového výsledku napomáhá. V celém kontextu je také důležité zdůraznit, že finanční zájmy na získání reparací z Maďarska, byly objemem výrazně větší než dosavadní finanční angažovanost v Československu a tak je pochopitelné, že nejen Británie, ale i další spojenci měli zájem víc na vytěžení maxima z těchto zemí než pomáhat, byť spřátelenému státu, který blokuje jejich zájmy. Bez ohledu na oficiální neprovázanost soukromých bank od státního aparátu, nemohly britské finanční kruhy přistupovat k zemím ve střední a jihovýchodní Evropě individuálně od sebe navzájem a zájmy státu musely respektovat. I přes své případné finanční ztráty by samozřejmě byly odrazeny od pomoci Československu, když by současně byla sousední země nucena k hospodářskému kolapsu, vždyť i zde měly své zájmy. Londýnský trh byl obecně připraven Evropě pomoci, ale pouze kdyby byla vidět cesta k vzájemné mírové spolupráci. Osvícená politika a vliv Československa v Podunají byl v Londýně znám a oceňován a rozumná politika vůči Maďarska by tento vliv neoslabila.

Navzdory svým pocitům se Edvard Beneš rozhodl v druhé polovině července 1923 do Londýna opravdu přijet. Přes své pocity a zájmy se však vyhnul rozhovorům o půjčce a zavázal se vyvinout se svými partnery v Malé dohodě maximální úsilí ve věci Maďarska. Byla podepsána vzájemná obchodní dohoda, ale Beneš zůstal morálně raněn a opět naznačil, že své peníze získá někde jinde než v Londýně.

V druhé polovině roku začala postupná rekonstrukce financí Maďarska, ale postup byl pomalý, zdržovaný požadavky Malé dohody a Francie v otázce formy kontroly. Otto Niemeyer, jeden z iniciátorů zdržení druhé tranše naší půjčky považoval za nutné vyhnout se tomu, aby se jakkoliv povzbuzovaly československé naděje na půjčku, a to i přesto že do Británie přijel 23. října 1923 na státní návštěvu prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Niemeyer tedy zvolil chladný postoj k rozhovorům o půjčce. Argumentoval nikoliv na vládních politických námitkách, ale na údajných obavách londýnské City o hospodářské nejistotě. Ve skutečnosti, ale nic takového neexistovalo nebo jen v malé míře a banka Baring Brothers a jiní nebyli přehnaně znepokojeni ohledně Maďarska nebo dopadu na úvěr náš úvěr, jak naznačoval, a dokonce ani neuvažovaly o vzájemně závislém ekonomickém celku jako guvernér Norman. Jak víme banka Baring Brothers byla přesvědčena, že londýnský trh byl pro československou emisi příznivý již v červnu v době kdy se vydávala rakouská půjčka. Nechtěli, ale stát proti Normanovi nebo ministerstvu financí, resp. osobně proti Normanovi a Niemeyerovi, od kterých celá iniciativa vzešla.

Společnost národů na svém zasedání v březnu 1924 konečně přijala plán pro Maďarsko. V tom okamžiku guvernér Bank of England Montagu Norman ukončil svůj dosavadní nepřátelský postoj a v následném vysvětlení situace Benešovi ho zcela bezcharakterně připisoval aparátu ministerstva financí a ministerstva zahraničí s tím, že on osobně se vždy snažil hájit jen zájmy bankovního sektoru a veřejnosti. Však také ihned povzbudil banku Baring Brothers, aby v československé půjčce pokračovala. Na druhou stranu je třeba také uvést, že na jeho pokyn upsala Bank of England část dluhopisů z této tranše, což bylo velmi neobvyklé. Asi měl přece jen trochu černé svědomí, ale také šlo o politiku vůči Československu.

Půjčka se tedy začala zdárně vyvíjet a náš hlavní vyjednávač JUDr. Pospíšil požádal o jednání v Londýně, kde 20. května 1924 podepsal druhou dohodu o půjčce ve výši 3.900.000 £ za stejných úrokových podmínek ve výši 8%. Emise byla opět rozdělena tak, že v Londýně bylo upsáno 1.850.000 £, za 200.000 £ upsal Amsterdam a za 9.250.000 \$ v New Yorku. Cena při upisování byla stejná tj. 96½% a celá půjčka byla stejně jako první tranše úspěšně upsána ještě ve stejný den. Emise byla oficiálně vydána a datována v Praze 23. května 1924.

Upsání dluhopisů probíhalo stejně jako v roce 1922. V den úpisu musel každý zájemce o úpis složit 10 £. Po uzavření upisovacích archů a po případném krácení objednávek došlo k přidělu konkrétních dluhopisů pak proběhla první splátka 15 £, do měsíce následovala druhá splátka 30 £ a do dvou měsíců od úpisu musela být uhrazena doplatek ve výši 41 £ a 10 šilinků, čímž byla splacena celá částka kurzu 96½% připadající na každých 100 £ ve vydané půjčce.

Tisk dluhopisů byl zadán stejným tiskárnám v Anglii i v USA. Ty použily původní uschované tiskové podklady a provedly na nich změny. Tou hlavní změnou byla přirozeně úprava textů a rozlišení nové tranše označením série B. Vzhledem k rozdílnému datu vydání byla posunuta splatnost série B na 1. října 1922 při zachování výplaty kuponů k 1. dubnu a 1. říjnu. Série B měla o jeden kupon méně t.j. jen 57 kuponů.

Pro jednotlivé dluhopisy byly zejména z důvodů odlišných splatností od první série zvoleny nové barevné kombinace a to jak pro anglickou tak i americkou část.

Kromě změny textů došlo zejména ke změně v podpisech. Na emisi z roku 1924 je podepsán ministr financí Ing. Bohdan Bečka, který byl jmenován po smrti Aloise Rašína na jeho místo.

V době mezi úpisem a faktickým vytištěním dluhopisů platil tzv. generální dluhopis, tak jako u první tranše. Šlo o tištěné provedení tak jako u anglických vládních úvěrů z roku 1919.

Tiskárna Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd. přidělila zakázce nové výrobní číslo 6432 a celou zakázku expedovala bance 21. srpna 1924. Číslo u librových dluhopisů vytištěných v Londýně navázala na číselnou řadu započatou v roce 1922 i přestože šlo o novou sérii. První a nejnižší číslo série B je tak č. 20801.

kusy a nominál
250 ks po 1.000 £
1.000 ks po 500 £
13.000 ks po 100 £

číselná řada
20801 - 21050
21051 - 22050
22051 - 35050

objem emise
250.000 £
500.000 £
1.300.000 £

barva rámečku
tmavě fialová
čokoládově hnědá
světlejší okrová

THIRD PROOF
Application will be made to the Stock Exchange for special permission to deal in these Bonds after allotment.

Czechoslovak State Loan of 1922.

Authorised by Laws No. 470, dated 19 December, 1921, and No. 110 dated 31 March, 1922.

FOR
£10,000,000 or \$50,000,000.

ISSUE IN LONDON OF
£1,850,000 EIGHT per cent. Sterling Bonds, 1922
(SERIES B.)
(part of the above)
In Bonds to Bearer of £100, £500, £1,000.

A simultaneous issue of \$9,250,000 Bonds is being made in the United States and of £200,000 Bonds in Amsterdam, which together with the £1,850,000 Bonds offered hereunder complete the issue of the total amount authorised, viz.: £10,000,000 or \$50,000,000 U.S.A.

Redeemable by means of a cumulative annual Sinking Fund of 1 per cent. to be applied half-yearly by the purchase of Bonds under par, or by drawings at par, should the Bonds be unobtainable under par; the first redemption taking place 1 April, 1925. All Bonds not redeemed thereby shall be due and payable on 1 October, 1952.

The Government has the right to redeem all outstanding Bonds at 108 per cent. and accrued interest at any time after 1 May, 1932 on giving three months notice.

Interest due 1 October and 1 April.
Principal and Interest payable in London in sterling free from all Czechoslovak taxes, present or future.

Funds for the service of the Loan will be paid weekly to an approved Bank for immediate remittance to London.
Drawn Bonds and due Coupons will be received at their face value in payment of Customs Duties, exchange being calculated at the sight exchange on London.

Under the provisions of the General Bond the Loan is the direct obligation of the State of Czechoslovakia, and is further secured by a first specific charge both on the receipts from the Customs Duties and on the net profits from the Tobacco Monopoly, and no further pledge of these revenues will be created ranking in priority to or *pari passu* with this charge until all the Bonds secured thereby have been redeemed.

BARING BROTHERS & CO., LIMITED, N. M. ROTHSCHILD & SONS, and J. HENRY SCHRODER & CO. are prepared to receive subscriptions for the above issue at the price of per cent., payable as follows:

On application ...	£10 0 0	per Bond of £100.
On allotment ...	£15 0 0	" "
On 30 June, 1924	£30 0 0	" "
On 30 July, 1924	" "	" "

Payment in full may be made under discount at the rate of 2 per cent. per annum on allotment, or on 30 June, 1924.

Burzovní prospekt druhé části půjčky pro Londýn, 1924 (archiv ČNB)

Ing. Bohdan Bečka (1863-1940)

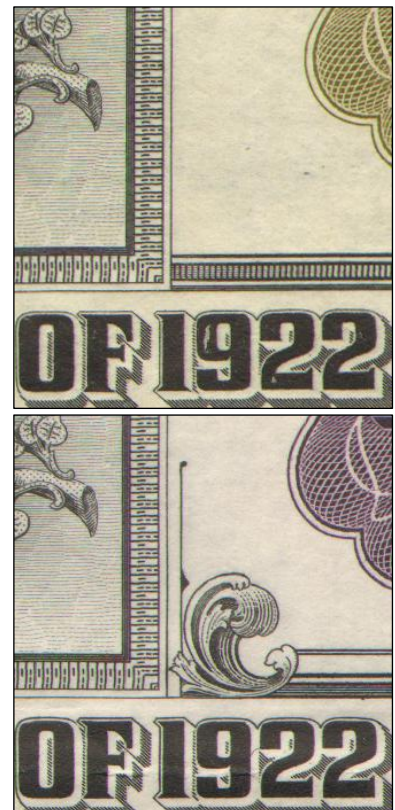
A0112 – Dluhopis na 500 £ emise z 23. května 1924 s pozdějším přetiskem A0113 – Dluhopis na 1.000 £ stejné emise v původní podobě

Ve Spojených státech byl tisk proveden oproti anglické části naopak v nové číselné řadě, začínající opět od čísla jedna.

Prospektu pro newyorskou burzu označený A-6608 je uvedeno, že dluhopisy série B jsou upisovány v číslech M-1 až M-9250 u 1.000 \$ kusů, kusy po 500 \$ s čísly D-1 až D-18.500 a kusy po 100 \$ s čísly C-1 až C-92.500. Současně se uvádělo, že uvedená čísla platí i pro prozatímní certifikáty tedy do okamžiku vydání dluhopisů. V Anglii, kde byl předem stanoven počet kusů banka na základě upisovacích archů provedla následně rozdělení upisovatelům, podle určitého klíče. Ti si nemohli sami určit jaké kusy a jakých nominálů obdrží. V USA byl, ale postup obrácený. Byly stanoveny nominály jaké budou vydány a jejich konečný počet naopak určili upisovatelé podle svého zájmu. To potvrzuje i prospekt, kde uvedená čísla jednotlivých sérií představují vždy celou emisi. Po uzavření archů provedla banka případnou korekci s určitým zaokrouhlením počtu kusů (s ohledem na objem emise) a následně objednala takové množství o kolik měli sami investoři vlastně zájem. To mělo vliv i na budoucí burzovní obchody. Kdyby např. nedošlo k úpisu žádného kusu po 100 \$ nemusel ten být nakonec vůbec vydán, i přestože byl ve smlouvě o vydání půjčky uveden. Bankéři v návrhu smlouvy zcela jistě navrhli složení a nominály podle podobných půjček.

Dotisk tranše byl opět objednán u American Bank Note Company, která zakázku vedla pod číslem S-10414. Podoba dluhopisů se ale od prvních sérií odlišuje. V Anglii byla použita původní ocelotisková deska a jen litografické texty doznaly změn, stejně tak jako barvy. U americké podoby došlo rovněž ke změně barevnosti, ale současně došlo i k výraznějšímu odlišení v detailech i v tiskových deskách.

Změna byla provedena v ozdobných arabeskách u nadpisu a státního znaku. Asi největší změna se stala u kuponů, které získaly novou portrétní rytinu a provedení. Provedení gilošů i jejich provedení zůstalo shodné, ale byla vyrobena nová tisková deska. U první emise je formát 244×359 mm, u druhé 243×359 mm, tedy s rozdílem 1 mm. Výjimkou je tisková deska A2 s formátem 243×360 mm, která je naopak delší. Uvedené rozdíly jsou dány určitou nepřesností při fotografickém přenosu předlohy na desku, resp. při galvanické výrobě. Velké tiskové desky tohoto formátu se nemoletují, tak jako u rytin, ale výhradně se leptají. Při tisku ocelotiskem v tak velké ploše může hrát roli kvalita papíru, vlhkost při tisku i tlak ocelotiskové desky čímž dochází u archů až několik milimetrů navíc. Jsou doloženy kusy ze stejné tiskové desky, které se takto od sebe liší. Rozdíl je způsoben právě těmito okolnostmi a ne jinou tiskovou deskou. Všechny dluhopisy byly stejně jako první část vydány na doručitele.

Ozdoba u státního znaku americké části emise. Nahoře emise 1922, dole 1924.

kusy a nominál **)

1.500 ks po 100 \$
 2.200 ks po 500 \$
 8.000 ks po 1.000 \$

série

C
 D
 M

číselná řada

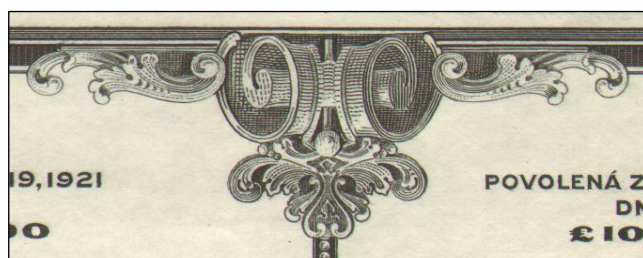
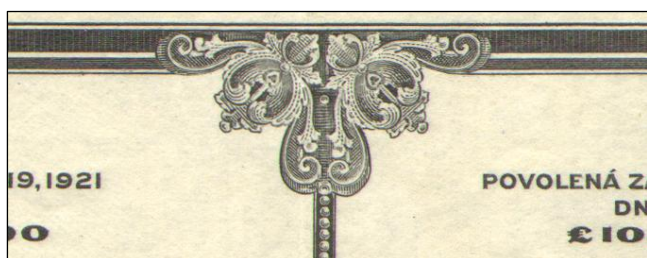
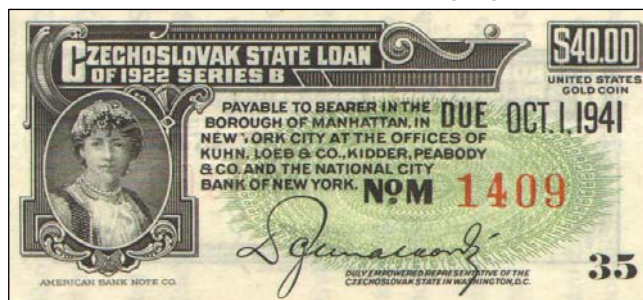
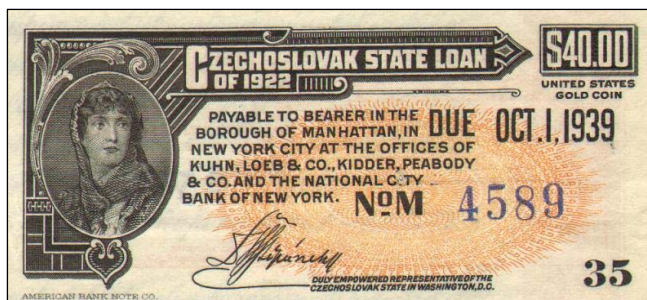
1 - 1500
 1 - 2200
 1 - 8000

objem emise

150.000 \$
 1.100.000 \$
 8.000.000 \$

barva rámečku

tmavě fialová (dark violet)
 světle hnědá (light brown)
 světle zelená (light green)

Rozdíly mezi podobou emise 1922 a 1924

nahore - rozdíly mezi podobou včetně splatnosti uprostřed – rozdíly středových ozdob u nadpisu
 dole - rozdíly u krajového orámování nadpisu

Tato emise je tak zajímavá nejen pro svou historii, tak i pro své provedení.

Jak je vidět nejen dnes, ale i v minulosti doprovázely sjednávání státních půjček různé zájmy a komplikace. Příklad anglické půjčky navíc ilustruje politické zasahování praktikované Bank of England a britskými ministerstvy do politiky jednotlivých

zemí. Je však otázkou do jaké míry šlo i osobní vztahy a zájmy jednotlivců při vlastních mocenských zájmech.

Všechny problémy, které souvisely s projednáním a zejména schválením obou částí půjčky v Anglii bylo důvodem, proč druhá státní půjčka vydaná v zahraničí byla sjednána v roce 1925 již jen v USA, kde se dosáhlo též nižšího úroku 7½%.

Zdálo by se, že tento dlouhý a složitý případ vydáním druhé části sjednané půjčky skončil, ale opak je pravdou. Než došlo ke splacení celé půjčky, stala se řada dalších událostí, které již nesouvisí se sjednáním, ale další vývoj nelze pominout.

Obě emise dluhopisů byly uvedeny na burzy v Londýně, Amsterdamu a New Yorku a také jako neoficiálně zaznamenané exoty v Praze, ale zde se také téměř neobchodovaly. Na každé z těchto burz se kurz rozvíjel jinak a rozdíly byly značné. Z uvedeného přehledu v tabulce je vidět rozdíl mezi vývojem kurzu v Londýně a New Yorku, zejména po roce 1933, kdy newyorská burza znamenala zřetelně nižší hodnoty. Spojené státy opustili v roce 1933 tzv. zlatý standard a přes výslovné prohlášení o neplatnosti tzv. zlaté klauzule nastal spor o proplácení této půjčky. Naše ministerstvo financí zastávalo názor, že pro vyplácení je rozhodující stanovisko amerického práva a odmítla vydat prohlášení, že by nadále bylo možné proplácet hodnotu dluhopisů v plné zlaté hodnotě. Platby tak od té doby probíhaly v tzv. papírových dolarech a nikoli ve zlatých.

New York		Londýn		New York		Londýn			
rok	nejnižší	maximum	nejnižší	maximum	rok	nejnižší	maximum	nejnižší	maximum
1922	---	---	89,625	93,00	1931	80,00	111,00	78,00	113,75
1923	92,00	95,50	83,00	99,00	1932	67,75	101,125	61,50	108,00
1924	94,20	95,37	93,25	102,00	1933	77,00	100,00	96,25	105,00
1925	98,25	102,00	98,25	107,125	1934	90,00	101,00	101,625	110,875
1926	99,75	105,625	101,875	107,00	1935	95,50	108,00	98,75	113,50
1927	105,00	111,00	106,25	112,00	1936	90,00	106,00	94,00	113,50
1928	108,00	112,00	108,50	113,25	1937	103,00	105,50	101,50	108,375
1929	106,50	120,00	105,50	114,25	1938	50,00	104,00	23,00	105,50
1930	109,00	112,50	108,50	115,50	1939	6,00	60,00	30,00	70,625

V roce 1936 rozhodla vláda nařízením č.278/1936 Sb. z 11. listopadu 1936 o povinné nabídce zahraničních dluhopisů. Tento zákon byl součástí souboru zákonů o devizovém hospodářství. Všichni občané i právnické osoby s bydlištěm nebo sídlem na našem území nebo těm, kteří byli na našem území déle než 1 rok bylo uloženo, aby nejpozději do 30. listopadu 1936 nabídly Poštovní spořitelně dluhopisy této anglické půjčky a to buď k prodeji za hotové nebo k výměně za 4½% státní unifikáčnickou půjčku emise B. Cena pro odkup za hotové byla určena na 13.697 Kč za 100 £ a 2.858 Kč za 100 \$. Při výměně za nové dluhopisy to bylo 15.500 Kč za 100 £ a 3.200 Kč za 100 \$. Při sjednání podmínek půjčky v roce 1922 bylo dojedná-

A0735 - Dluhopis na 500 \$ emise z 23. 5. 1924 s pozdějším přetiskem

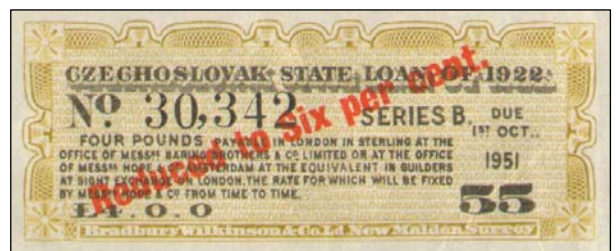
A0734 - Dluhopis na 1.000 \$ stejné emise se stejným přetiskem

no, že na splátky plynou přednostně výnosy z cel. Při odkupu této půjčky v roce 1936 bylo možné uhradit našemu státu clo i nabídnutím této půjčky za výhodnějších podmínek než byl odkup, což někteří dovozci uvítali. Poštovní spořitelna touto akcí celkem vykoupila dluhopisy za 1.553.200 £ a 13.258.500 \$. O tyto kusy byl dohodou s bankou Baring Brothers snížen oběh tak, že již nebyly vypláceny a snížila se o ně i platba odcházející na účet do Londýna.

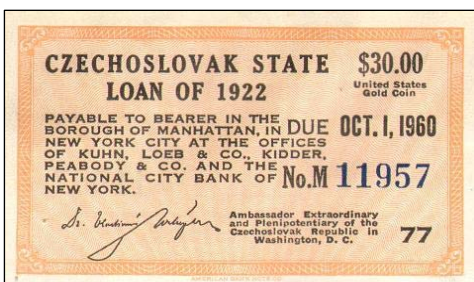
Během roku 1937 začaly vznikat z naší strany první snahy o konverzi celé půjčky na nižší úrok ve výši 5%, ale vzhledem k dalším politickým událostem se už vlastně nestalo. Původní smlouva o půjčce nemohla myslet na všechny eventuality, přestože již víme za jakých podmínek byla sjednána. Tím hlavním faktorem co smlouva nemohla obsahovat byl zánik Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava. Již od října 1938 kdy došlo k narušení původních hranic odstoupením sudetských území nastal problém na příjmové stránce rozpočtu, ale až do 1. dubna 1939 byly prováděny platby úroků bez zásadních komplikací. Přestože Protektorát převzal dluh bývalého Československa a měl svoji autonomii v rámci Německé Říše, tak přece jen byl de facto součástí Německa, které bylo zcela jiným subjektem. Situace investorů stran vidiny dalšího splácení je poznat na výrazném poklesu kurzu dluhopisů.

V červenci 1939 se sice dohodly zástupci Říše s holandskou bankou J. Henry Schroder & Co. na snížení úroku z 8% na 5% u holandské části tranše, ale nakonec ke snížení také nedošlo. Německo napadlo 10. května 1940 Holandsko. Bitva o Británii začala o dva měsíce později. Ode dne kdy britská vláda uznala 21. července 1940 naši londýnskou exilovou vládu navíc byla zřejmá dohoda o přerušení splácení naší půjčky, naopak byly řešeny potřeby nových válečných úvěrů. Splácení dřívějšího státního závazku exilovou vládou by nebylo možné za daného stavu možné a odčerpávalo by prostředky na vojenské i jiné účely.

Již od konce března 1939 byly blokovány všechny dřívější československé bankovní účty v Británii a počínaje lednem 1940 byl zřízen tzv. Czecho-Slovak Financial Claims Fund do něhož

Ukázka poválečného přetisku původního kuponu z 8% na 6%

Nový 6% kupon u americké tranše, ofsetový tisk

britská vláda převedla nevyplacenou část pomnichovské půjčky z roku 1938 a později další úvěry. Z tohoto fondu se během války vyplácely kupony britům, kteří vlastnili dluhopisy po roce 1939.

Po obnovení Československa v roce 1945 muselo ministerstvo financí vyřešit problém zahraničních půjček, zejména dokončení splatnosti. V poválečné době však probíhaly úvěry za zcela jiných úrokových podmínek a tak byl z naší strany věřitelskému výboru předložen návrh dohody o změně podmínek s tím, že by nově činil úrok z půjčky jen 4%. Snížení výplat na polovinu by však mohlo poškodit naše zájmy, protože by dle banky Baring Brothers mohl výrazně klesnout kurz dluhopisů, což by poškodilo pověst Československa jako dlužníka. Nakonec bylo přijato kompromisní řešení, které věřitelský výbor majitelů dluhopisů schválil v Londýně 3. září 1946. Na

jejím základě počínaje 1. říjnem 1946 došlo ke snížení úrokové sazby na 6%. Doba oběhu dluhopisů se prodloužila až do 1. října 1960. Dále byla zrušena 8% premie za předčasné vyplacení dluhopisů, nově snížená na 1%. O dluhopisech v majetku státu bylo rozhodnuto, že budou zničeny. Uvedená dohoda proběhla tiskem, ale v deníku Times byla uveřejněna spíše negativní reakce s tím, že dohoda je víc pro prospěch amerických a holandských majitelů než britských držitelů dluhopisů. Přes tento drobný protest bylo obnovení podmínek splácení československé státní půjčky z roku 1922 ve formě smlouvy podepsáno v Londýně 27. září 1946 a publikováno veřejnosti v londýnském, amsterodamském a newyorském tisku o tři dny později. Kurzy dluhopisů se vrátily do předválečné podoby a již tolik nekolísaly.

V Československu proběhla 1. června 1953 měnová reforma, která stanovila také nové kurzy k cizím měnám. Vyplácení se opět dostalo do potíží a zastavilo se. Závěrečným aktem o proplacení zbylých dluhopisů bylo až podepsání memoranda s Ochrannou radou držitelů zahraničních dluhopisů (Foreign Bondholders Protective Council, Inc.) 25. května 1984 v New Yorku. Na jeho základě pak byla v roce 1986 uzavřena dohoda a zveřejněna nabídka v denících New York Times a Wall Street Journal, kde měli vlastníci dluhopisů určenou dobu na jejich předložení k definitivnímu proplacení.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP:

Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1901-1944
The English Historical Review, sv.CVI, č.418, leden 1991
Anne Orde, Baring Brothers, Bank of England a čs.půjčka 1922
Josef Kašpar, Československé burzovní papíry 1924-1941
Web New York Tribune, archiv vydání novin 1898-1922
Archivní zdroje: Archiv ČNB, fondy NBČ a AČB

Portréty a fotografie (Ženeva, Boston) pochází z webové encyklopedie Wikipedie mimo fotografií A.Nováka, A.Rašína, V.Mastného a B.Bečky z archivu MCP

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity exp. č.: A0098, A0103, A0106, A0108, A0112, A0113, A0731, A0733, A0734, A0735, A0806, A0995, A1262, Q179
Nezařazené exponáty: motiv Legií, kolek 1919, reklama Bradbury, Wilkinson a Baťa
Bankovky pocházejí ze soukromé sbírky, Praha
Obrázek rytiny státního znaku poskytla firma AUREA Numismatika, s. r. o. Praha
Fotografie budovy Anglo-Čsl. banky - Archiv ČNB, fond Anglo-československé banky
Telegram - Archiv ČNB, fond Národní banky Československé

Portréty a fotografie (Ženeva, Boston) pochází z webové encyklopedie Wikipedie mimo fotografií A.Nováka, A.Rašína, V.Mastného a B.Bečky z archivu MCP

**ŠUMAVSKÁ
LEDOVCOVÁ JEZERA,
KARY, STRŽE A VODOPÁDY**
Ivo Svoboda

DAS

DAS MEDIA, a. s. vydává pro všechny milovníky přírody knihy z edice "Šumava". Autorem je Ivo Svoboda, který působil na Šumavě jako lesní inženýr a má tak nejen bohaté odborné znalosti, ale zejména rozsáhlý fotoarchiv. Zatím posledním počinem je obrazová publikace "Šumavou vrcholy i údolími" která svým rozsahem i zpracováním je zcela unikátní a potěší každého kdo ocení nejen krásy přírody, ale celého regionu.

Všechny naše tituly jsou v dostání v knihkupectvích po celé ČR a nebo si je můžete objednat na naší adrese.

DAS MEDIA, a.s., Po d Vílami 13, 140 00 Praha 4 - Nusle www.das-mq.cz e-mail: media@das-mq.cz

*Šumavou
vrcholy
i údolími*

*Durch Berg
und Tal
Böhmerwald*

IVO SVOBODA

M·C·P
MUZEUM CENNÝCH PAPIRŮ
NADAČNÍ FOND

NADAČNÍ KONTO

369 00 00 369 / 0800
Česká spořitelna, a.s.

369 000 369 / 2010
Fio banka, a.s.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vílami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.